

บทที่ ๔
การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

บทนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ดังต่อไปนี้

๔.๑ การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรม เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ด้วยแนวคิดกระบวนการตามขั้นตอนการจัดการ ๔ ประการ ได้แก่ Plan-Do-Check-Act (PDCA) คือ P (Plan) หมายถึง การวางแผนดำเนินงาน, D (Do) หมายถึง การดำเนินงาน, C (Check) หมายถึง การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และ A (Act) หมายถึง การทบทวนและปรับปรุงพัฒนา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ การสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการบริหารนิยธรรม

กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน เป็นการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมองในเชิงการบริหารจัดการจะพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะ ๑. ได้คำแนะนำ ๒. ได้รับฟังปัญหาจากประชาชน ๓. ได้ทราบถึงแนวทางแก้ไข และ ๔. เป็นหูเป็นตาให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดในระดับพื้นที่^๑ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทางการให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นหลักใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก การวางแผนจะมีประชาชนมาจากทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มทสม. (อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน) กลุ่มสตรี กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักสิ่งแวดล้อม และกลุ่มหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น ขั้นตอนที่สอง การร่างแผนก็จะมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ขั้นตอนที่สาม

^๑ สัมภาษณ์ นายอนุก ตันจรรักษ์, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๑๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

จะเป็นการร่วมคิดและร่วมนำเสนอ^๒ และการประชุมระหว่างกันจะต้องให้เห็นประเด็นว่าจะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไร ประชาชนจะร่วมอย่างไรได้บ้าง การดำเนินการเป็นอย่างไร ซึ่งปกติมีแผนไว้หมด แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ไม่เคยติดตามผล^๓ และปัญหาของประชาชนในการมีส่วนร่วม นอกจากไม่ค่อยได้ติดตามประเมินผลงาน ขาดการตรวจสอบของฝ่ายรัฐแล้ว ฝ่ายรัฐเองก็ดำเนินการโครงการที่ขาดความต่อเนื่อง^๔

ประชาชน คือ อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม) ของแต่ละอำเภอที่เป็นแกนนำจะเข้าร่วมประชุมกันมากกว่าที่จะเป็นประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งพบว่าการร่วมกันวางแผนนั้นประชาชนจะมีส่วนร่วมมากที่สุด แต่กระบวนการในการดำเนินงาน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนายังขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน^๕ ซึ่งจะเห็นได้โดยหากทางหน่วยงานรัฐหรือข้าราชการจัดประชุมทางประชาชนจะไม่ค่อยมาร่วม พอประชาชนไม่มาร่วมประชุมกลายเป็นว่าประชาชนไม่มีความเข้มแข็ง ไม่ให้ความร่วมมือ ทั้ง ๆ ที่การไม่มาร่วมประชุมเป็นเพราะประชาชนไม่เชื่อมั่นในการคำพูดของหน่วยงานรัฐ ซึ่งบางครั้งแต่ละโครงการก็ทำเพียงให้ผ่าน ๆ ไป^๖ อนึ่ง สาเหตุที่ว่าทำไมประชาชนจึงไม่อยากเข้าร่วม เพราะว่าประชาชนไม่แน่ใจว่าหน่วยงานภาครัฐจะทำตามที่พูดไว้ หรือบางครั้งประชาชนเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างก็ทำให้ไม่ได้ ซึ่งความเชื่อตรงนี้อาจติดมาแบบสมัยก่อนว่ารัฐไม่จริงใจในการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้าน หรือการทำงานของหน่วยงานรัฐไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่แท้จริง กลับไปตอบสนองต่อนายทุนมากกว่า ซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกันในการทำงานของรัฐ^๗ ดังที่พระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า “ทุกคนต้องพร้อมเพรียงกันทำกิจอะไรที่ควร” ก็เหมือนกับข้อตกลงที่จะต้องหาแนวทางร่วมกัน เช่นสัญญาาร่วมกัน ช่วยกันทำกิจว่าสิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ^๘

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจที่ทำอะไร ไม่ว่าจะเป็นจัดสถานที่ไว้ขยะ การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือโครงการอื่นใด กระบวนการจัดการทั้งหมดจะต้องให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมซึ่งมีบัญญัติไว้แล้วในกฎหมาย ต้องมีการประชาสัมพันธ์ประชุมกันหลายรอบว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร และสมควรจะทำอย่างไรเพื่อลดกระแสการต่อต้าน^๙ ทั้งนี้ การร่วมกันประชุมในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นไปในแง่ของการทำเวทีประชาชนเพื่อกำหนด

^๒ สัมภาษณ์ นายแสวง บุญรักศิลป์, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^๓ สัมภาษณ์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^๔ สัมภาษณ์ ผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง, ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^๕ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ศรีสันเทียะ, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^๖ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สันธินาค, ประธานกลุ่ม ทสม.จังหวัดอยุธยา, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^๗ สัมภาษณ์ นายอำนาจ รื่นเริง, ผู้อำนวยการกองช่าง อบจ. สระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณพัชโรภาส, เจ้าอาวาสวัดรวมทรัพย์ จังหวัดเพชรบูรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^๙ สัมภาษณ์ นายอำนาจ รื่นเริง, ผู้อำนวยการกองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

แผน^{๑๐} หรือการทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความเห็น^{๑๑} ที่สำคัญคือต้องมาประชุมพร้อมเพรียงกัน และเลิกพร้อม ๆ กัน เพราะหากมาไม่พร้อมกัน การเปิดประชุมก็ทำไม่ได้ เป็นการประชุมเถื่อน เบิกค่าเบี้ยประชุมก็ไม่ได้ รวมทั้ง เลิกก็ต้องพร้อมกัน ไม่ใช่ประชุมซักพักหนึ่งพอประธานกลับทุกคนกลับกันหมด เมื่อเริ่มวาระเพื่อทราบ ผู้เป็นประธานก็มอบให้รองประธาน แล้ววาระที่จะพิจารณาจะต้องเสนอความเห็นจะทำอย่างไร หากองค์ประชุมไม่ครบจะประชุมได้หรือไม่ ยิ่งถ้าเป็นเรื่องที่ต้องลงมติในที่ประชุมหากไม่ครบองค์ประชุมก็ต้องเลิก และเรื่องที่จะพิจารณาก็สำคัญทั้งนั้น หากมีชาวบ้านร้องเรียนมาจะว่าอย่างไร คนให้ข้อมูลและคนชี้แจงก็ไม่อยู่ ฉะนั้นเมื่อมาประชุมด้วยกันก็ต้องเลิกพร้อมกัน ต้องบันทึกการประชุมทุกครั้งให้ชัดเจน^{๑๒}

ในบางพื้นที่การประชุมจะมีสตรีมากกว่าบุรุษ และสตรีจะเป็นคนพูดเก่ง หากให้มาดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมจะดีมากเพราะสตรีจะมีความจริงจัง^{๑๓} บางครั้งการประชุมประชาพิจารณ์ทำแผนงานต่าง ๆ อาจมีพระสงฆ์ร่วมด้วย แต่เวลาปฏิบัติจริง ๆ กลับไม่มีพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้อง^{๑๔} เพราะว่า เบื้องต้นส่วนใหญ่จะคุยกันเฉพาะระดับผู้บริหารในท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อจะนำโครงการ หรือเรื่องการบริหาร การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ คือคุยกันเฉพาะแกนก่อน แล้วจะมีคนนำไปสู่ชาวบ้าน ซึ่งการมีส่วนร่วมของทางองค์กรศาสนายังไม่ถึง^{๑๕} จึงทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมขาดองค์ประกอบทางสังคม นั่นก็คือพระสงฆ์ กล่าวได้ว่า แนวทางการส่งเสริมกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรม ในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมยังมีอุปสรรคอยู่มาก แม้ว่าองค์บริหารส่วนจังหวัดจะไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการสิ่งแวดล้อม ยกเว้นเรื่องขยะ แต่ก็ได้สนองนโยบายของภาครัฐในการเข้าไปช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ด้านงบประมาณ ด้านเครื่องจักร และกำลังคน นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดยังมีนโยบายและพันธกิจสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อตนเอง โดยการทำประชาพิจารณ์หรือการจัดเวทีชาวบ้าน

การกำหนดกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควรเป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีแนวทางดังนี้

ประการที่ ๑ การกำหนดเป้าประสงค์ในการวางแผนให้กับประชาชนที่เข้าร่วมประชุมทุกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเบื้องต้นและการสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายประชาชนที่สอดคล้องกับแผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ควรกำหนดแผนงานให้สอดคล้องกับพันธกิจขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้อยู่ในขอบเขตของการวางแผน เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของภาคประชาชน ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นประชาชนเป็นที่ตั้ง

^{๑๐} สัมภาษณ์ สมศักดิ์ สันธินาค, ประธานกลุ่ม ทสม.จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางสาวจารุภา อยู่พูล, ผู้อำนวยการสิ่งแวดล้อมภาค ๗, ๒๔ ต.ค. ๒๕๕๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง, ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายอานวย รื่นเริง, ผู้อำนวยการกองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณพัชโรภาส, เจ้าอาวาสวัดรวมทรัพย์ จังหวัดเพชรบูรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายธนภฤต อัดทะสัมปณณะ, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

ประชาชนร่วมกันเสนอมาอย่างไร การตอบสนองต่อความต้องการจะต้องเกิดขึ้นภายใต้บริบทของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม หากประชาชนขาดองค์ความรู้ก็ต้องเข้าไปให้การอบรมความรู้เพิ่มเติม จริยอยู่ที่ว่าความต้องการของประชาชนนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่สามารถนำมาจัดทำโครงการได้ทั้งหมด แต่การทำความเข้าใจกับประชาชนก็เป็นอีกมิติหนึ่งที่สามารถจะทำให้เกิดความร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ ดังนั้นการกำหนดเป้าหมายจึงเป็นการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้นจากพื้นที่โดยตรงว่าประชาชนขาดอะไร ประชาชนต้องการอะไร ประชาชนมีความคิดเห็นอย่างไร และงบประมาณ เครื่องจักร รวมทั้งทรัพยากรที่จัดสรรลงไปเพียงพอหรือไม่

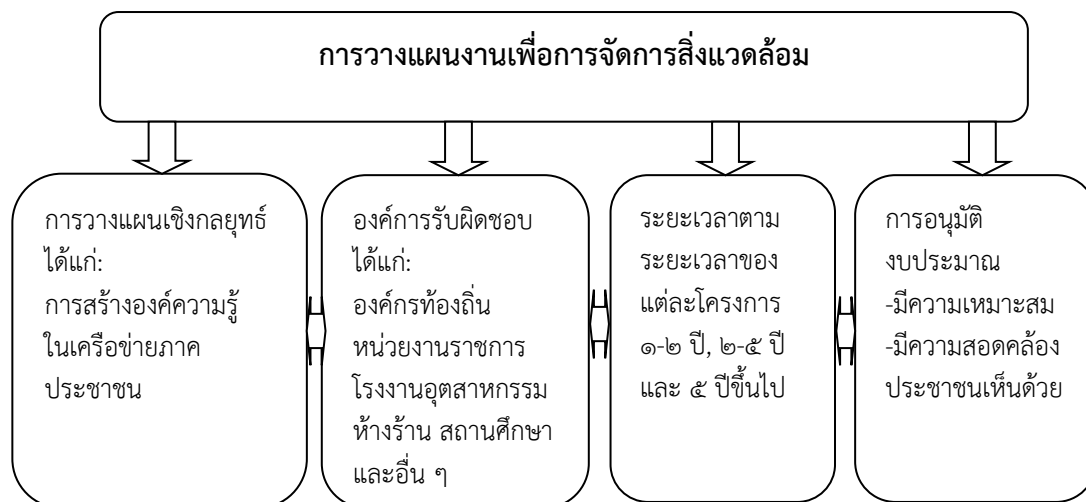
ประการที่ ๒ การระบุกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลในการรับผิดชอบแผนงานตามที่ประชาชนได้เสนอความคิดเห็น ซึ่งแน่นอนว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเป็นเจ้าภาพใหญ่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะมีความพร้อมในด้านงบประมาณที่จะสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินงานร่วมกับองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานราชการ โรงงานอุตสาหกรรม ห้างร้าน สถานศึกษา และอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้การมอบหมายความรับผิดชอบจะต้องดูถึงความเข้มแข็งของผู้รับผิดชอบ ว่ามีความสามารถ มีความพร้อมมากน้อยเพียงใด หากจะให้ประชาชนทั่วไปเป็นผู้ขับเคลื่อนจะทำให้การดำเนินงานมีความล่าช้า เพราะประชาชนขาดทั้งองค์ความรู้ ขาดทั้งงบประมาณ และขาดทั้งเครื่องจักร ถ้าให้กลุ่ม ทสม.เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งก็น่าจะเป็นทางเลือกที่ดี ที่ขาดไม่ได้คือการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการสนับสนุนด้านความรู้ที่จะต้องมอบให้ด้วย

ประการที่ ๓ การกำหนดระยะเวลาในแผนงานแต่ละโครงการ ต้องดูความรุนแรง และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนว่ามีมากน้อยเพียงใด และต้องมีความรัดกุม ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า หากโครงการใดมีผลกระทบต่อชาวบ้านมากจะเกิดแรงต่อต้านและการประท้วงในลักษณะต่าง ๆ ฉะนั้นการกำหนดระยะเวลา ควรที่จะกำหนดไว้เป็นระยะยาว เพราะประเด็นสิ่งแวดล้อมไม่สามารถจัดการได้ในเวลาอันสั้น นอกจากนี้ ระยะเวลาการทำประชาพิจารณ์ ระยะเวลาในการประชุมเพื่อเสนอความคิดเห็น บางครั้งก็ทำแบบเพียงให้ผ่าน ๆ ไปซึ่งจะไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง

ประการที่ ๔ การกำหนดงบประมาณที่เหมาะสม เป็นการระบุตัวเงินแต่ละโครงการว่ามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะเห็นได้ว่าบางครั้งการตั้งงบประมาณไว้สูงก็ไม่ได้เป็นตัวชี้วัดว่าโครงการนั้นจะสำเร็จหรือไม่ บางโครงการใช้งบประมาณน้อยเกินไปทำให้ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานก็ทำให้เสียงบประมาณโดยใช่เหตุ ดังนั้น ในขั้นตอนการระบุงบประมาณที่เหมาะสมนั้น ประชาชนสามารถจะเข้าร่วมกำหนดการบริหารจัดการงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องกับโครงการนั้นหรือไม่ หากประชาชนเห็นว่าไม่เหมาะสม จะต้องมีการทบทวนการดำเนินงานใหม่ เพราะเป็นการใช้งบประมาณไม่คุ้มค่าต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม

ประการที่ ๕ การอนุมัติความเห็นชอบจากฝ่ายประชาชนเบื้องต้น ว่าประชาชนเห็นด้วยกับแผนงานที่เกิดขึ้นหรือไม่ จะต้องการปรับเปลี่ยนไปอย่างไร มีอะไรสมควรที่จะเพิ่มเติมหรือเสนอความคิดเห็นต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างไร ซึ่งทุกภาคประชาชนจะต้องออกความคิดเห็นออกมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มภาคประชาชนทั่วไป กลุ่ม ทสม.ที่ดูแลรับผิดชอบสิ่งแวดล้อมโดยตรง กลุ่มพระสงฆ์ในพื้นที่ กลุ่มสตรี และกลุ่มอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นการตรวจสอบแผนงานที่ร่วมกันร่างเพื่อให้มีแผนงานมีคุณภาพ เกิดความคุ้มค่า บรรลุประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

สรุปการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมว่าควรเป็นอย่างไร ตามหลักอภิธานิธรรม ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑: แสดงการสรุปการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอภิธานิธรรม

จากการวิเคราะห์การวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น แม้ว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะพยายามส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ก็ทำได้ยากนัก เพราะองค์ความรู้ของประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อมยังขาดอยู่ ทำได้เพียงแต่คิดหรือนำเสนอ แต่ไม่สามารถจะร่วมกันดำเนินการตามแผนได้ ดังนั้น จากการศึกษาข้อมูลจึงทำให้ผู้วิจัยพอจะเห็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอภิธานิธรรมว่าสามารถทำได้อย่างไรบ้าง และสามารถที่จะนำไปสร้างเป็นกลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไปได้

บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่สำคัญซึ่งควรจะมี เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรม คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนทุกกลุ่มเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยขณะที่มีการประชุมร่วมกัน สิ่งที่จะต้องสอดแทรกเข้าไป ก็คือขอบเขตในการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งผู้เป็นประธานในการประชุมและผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องให้ความสำคัญ ด้วยการร่วมกันประชุมจนจบตามระยะเวลาที่กำหนด จะกี่ชั่วโมง หรือกี่วันก็ตาม เมื่อเลิกประชุมก็ให้เลิกพร้อม ๆ กันไม่ใช่ใครนึกจะไปไหนก็ได้ หากเป็นอย่างนั้นการร่วมกันคิดร่วมกันเสนอจะไม่ต่อเนื่อง บางกรณีผู้เข้าประชุมจะต้องสร้างกฎระเบียบ กติกาสำหรับการประชุมทุกครั้ง และให้ความเคารพต่อกฎระเบียบกติกาเหล่านั้น เพื่อให้การดำเนินการประชุมเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยจะไม่มีใครที่มีสิทธิ์เหนือคนอื่น แม้กระทั่งผู้เป็นประธานการประชุมก็ตาม และการประชุมทุกครั้งหากมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ผู้เป็นประธานหรือผู้นำจะต้องสามารถควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งฝ่ายประชาชนจะต้องให้ความเคารพผู้เป็นประธาน หากไม่มีความเคารพก็ไม่สามารถดำเนินการประชุมต่อไปได้

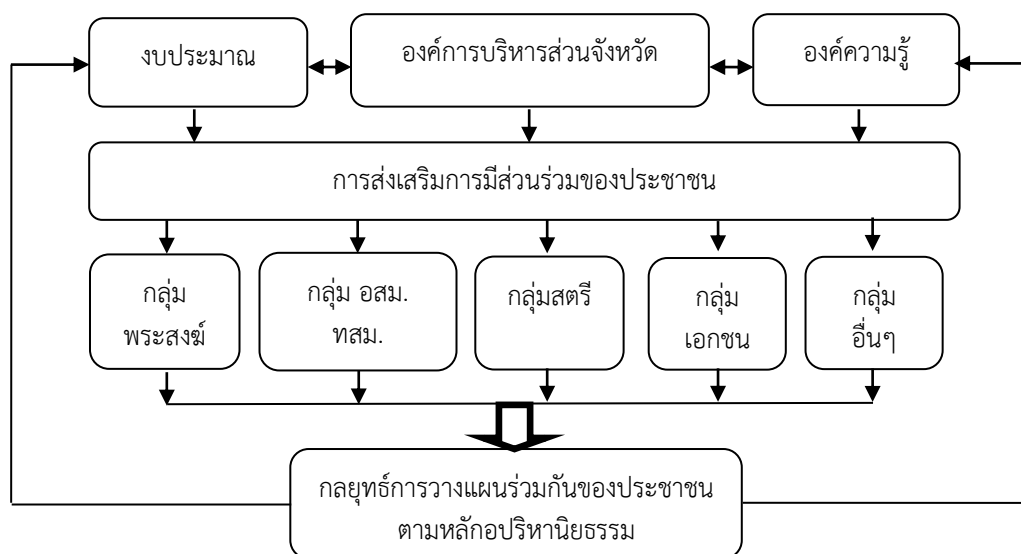
นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดยังต้องให้ความสำคัญแก่บทบาทสตรีและบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่นั้น ๆ เพราะการวางแผนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมหากขาดกลุ่มสตรีที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมกับกลุ่มพระสงฆ์แล้วจะทำให้การประชุมวางแผนไม่มีความสมบูรณ์ เพราะอาจจะขาดเนื้อหาสาระที่สำคัญจากสองกลุ่มดังกล่าว รวมทั้งการยึดหลักที่ว่า ประชาชนทุกคนในพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะหากมีผลกระทบเกิดขึ้นทุกคนย่อมได้รับความเดือดร้อนเท่า ๆ กัน ฉะนั้น การประชุมทุกครั้งจะต้องเน้นไปที่ความพร้อมเพรียงของประชาชนทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะเพียงผู้นำชุมชนเท่านั้น เพราะแค่เพียงหนึ่งความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ก็จะสามารถช่วยให้ความเดือดร้อนลดลงได้

การให้ความเคารพสักการบูชาแก่สถานที่สำคัญทางศาสนานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการประชุมทุกครั้งไม่ใช่จะจัดประชุมกันในห้องที่ได้จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว แต่สมควรให้เป็นไปตามธรรมชาติที่สุด โดยเฉพาะการจัดประชุมกันในสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น ในวัดอันเป็นสถานที่ที่สมควรให้ความเคารพหรืออย่างน้อยคนที่มีความเชื่อในเรื่องบุญเรื่องบาป ก็จะทำให้เกิดจิตสำนึกได้บ้างว่า การทำลาย การคิดร้ายต่อสิ่งแวดล้อมจะยังผลไปยังตัวเองและลูกหลานในอนาคต หรือ ควรจัดในสถานที่ที่เกิดปัญหา เพื่อให้เห็นสถานการณ์จริง เช่น ในโรงงานอุตสาหกรรม หรือบริเวณใกล้ ๆ กับแหล่งน้ำที่มีมลพิษหรือน้ำเสีย ซึ่งเป็นการลงพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้พบกับสถานการณ์ที่เป็นจริง และสามารถเร่งรัดในการแก้ปัญหาได้ตรงจุดต่อไป กล่าวได้ว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนตามหลักอภิธานียธรรมนั้น เป็นกลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้เห็นภาพของปัญหาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และทุกกลุ่มจะต้องพร้อมเพรียงกันทำกิจต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับผลกระทบหรือมีความเดือดร้อนน้อยที่สุดจากสภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม

การตอบสนองการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอภิธานียธรรมในการวางแผนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำหน้าที่ในฐานะความเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและคอยเห็นเป็นหูเป็นตาให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการร่วมกันปกป้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในจังหวัด เพื่อลูกหลานของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลในการวางแผนพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการทำประชาพิจารณ์หรือการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการเสนอความต้องการของกลุ่มตน แต่การตอบสนองในส่วนพระสงฆ์ในพื้นที่จะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จึงทำให้การแก้ปัญหาในมุมมองของพระสงฆ์ในฐานะสมาชิกของสังคมขาดหายไป โดยเฉพาะการนำหลักพุทธธรรมมาใช้เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหา และแน่นอนว่า การวางแผนร่วมกันจะมีข้อดี แต่หากวางแผนอยู่แต่ในห้องปรับอากาศหรือห้องประชุมจะไม่เห็นสภาพจริงที่เกิดขึ้นว่ามีความรุนแรงมากน้อยแค่ไหน หรืออย่างไร ฉะนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดเมื่อได้รับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนควรที่จะนำไปพิจารณาทบทวนถึงการดำเนินงานที่แท้จริง และพยายามตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้ง จึงจะสามารถวางแผนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนเบื้องต้น เพื่อส่งเสริม

ความรับผิดชอบร่วมกัน การพบปะแลกเปลี่ยนความคิด ความเห็นร่วมกัน สามารถอยู่ในกรอบกติกาเดียวกัน กลุ่มประชาชน กลุ่มสตรี กลุ่มพระสงฆ์ และกลุ่มอื่น ๆ หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดและหน่วยงานของรัฐมีความเท่าเทียมกันในเชิงการเสนอทางเลือกสำหรับแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เดียวกัน และการเห็นพลังในการขับเคลื่อนตามศักยภาพของกลุ่มประชาชนในพื้นที่ทั้งหมด จึงทำให้สามารถสรุปแนวทางส่งเสริมกลยุทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตามอปปรานิยธรรมในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ปรากฏดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒: แสดงการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเกี่ยวกับกลยุทธิการวางแผนร่วมกันของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอปปรานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

จากแผนภาพการสังเคราะห์ของผู้วิจัย ทำให้มองเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของทุกกลุ่ม ทุกองค์กรย่อมแสดงถึงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพราะทุกกลุ่ม ทุกคน ทุกองค์กรย่อมได้รับผลกระทบและมีความเดือดร้อนอย่างเท่าเทียมกัน หากขาดความคิดเห็นกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ยังไม่ถือว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรืออ้อม ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องมีกระบวนการที่สามารถนำความคิดเห็นของประชาชนทุกฝ่ายมาพิจารณาเพื่อดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

สรุปจำนวนผู้ตอบประเด็นกลยุทธ์การวางแผนร่วมกันของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอธิปไตยขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑: จำนวนผู้ตอบประเด็นกลยุทธ์การวางแผนร่วมกันของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอธิปไตยขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

การวางแผนตามหลักอธิปไตย	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
หมั่นประชุมเนืองนิตย์	๑๖	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๔, ๗, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๖	๖๔
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗,	
พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกัน เล็กประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ	๑๐	สัมภาษณ์ ๒, ๕, ๖, ๙, ๑๐, ๑๗	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖	
ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้าง สิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว	๑๑	สัมภาษณ์ ๑, ๓, ๗, ๙, ๑๒, ๑๕	๔๔
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖, ๗	
ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็น สิ่งอันควรรับฟัง	๑๐	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๕, ๙, ๑๑, ๑๓, ๑๖	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖	
ส่งเสริมบทบาทสตรี และให้ความคุ้มครอง ปกป้อง	๑๒	สัมภาษณ์ ๒, ๕, ๗, ๙, ๑๒, ๑๖, ๑๗	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖, ๗	
ให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ	๙	สัมภาษณ์ ๓, ๙, ๑๐, ๑๖.	๓๖
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๕, ๖	
จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอัน ชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล) ทั้งหลาย	๑๐	สัมภาษณ์ ๔, ๘, ๑๓, ๑๔, ๑๖	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖	

จากตารางที่ ๔.๑ ทำให้ทราบว่า การวางแผนตามหลักอภิธานิธรรม โดยเฉพาะประเด็นการหมั่นประชุมเนื่องนิตย ร้อยละ ๖๔ จะได้รับความสนใจอย่างมากเพราะการวางแผนทุกครั้งจะมีการประชาพิจารณ์เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานซึ่งจะมีประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าประเด็นอื่นๆ เพราะหากภาครัฐจัดทำโครงการใดๆ อาจจะมีผลกระทบต่อพื้นที่จึงให้สามารถลดกระแสการต่อต้านจากชาวบ้านและจะเป็นลักษณะการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีในส่วนร่วมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนประเด็นที่น้อยที่สุดได้แก่ การให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ ร้อยละ ๓๖ ซึ่งบางพื้นที่ไม่ได้ระลึกรู้ถึงประเด็นนี้มากนักเพราะการจัดทำโครงการแต่ละโครงการมุ่งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่า ส่วนโอกาสที่จะทำให้การจัดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นประเด็น การส่งเสริมบาทสตรี ร้อยละ ๔๘ การส่งเสริมพระสงฆ์ ร้อยละ ๔๐ และการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดหรือสร้างกตিকা กฎระเบียบในชุมชนให้มีความชัดเจน ร้อยละ ๔๔ ซึ่งนอกจากผู้นำในท้องถิ่นจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในพื้นที่ว่าได้เห็นความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังซึ่งจะนำไปสู่การไว้วางใจ ร้อยละ ๔๐

๔.๑.๒ การสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอภิธานิธรรม

การดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู รักษาและปรับปรุงพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทุกภาคส่วน ในการดำเนินงานทุกขั้นตอนจะต้องให้ประชาชนเข้าร่วมทั้งหมดทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มโครงการไปจนจบโครงการนั้น ๆ แต่สำหรับบางโครงการก็ไม่สามารถจะดำเนินการอะไรได้ เพราะเจ้าของพื้นที่ไม่อนุญาตหรือไม่เห็นด้วย^{๑๖} อย่างเช่นกรณีการเปลี่ยนเมรุเผาศพที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นเมรุเผาแบบโบราณซึ่งใช้ความร้อนไม่มากพอที่จะทำลายเชื้อโรคของศพได้ทั้งหมด เมื่อปรึกษากับทางวัดแต่ทางวัดกลับไม่ต้องการที่จะเปลี่ยนเป็นเมรุแบบใช้ไฟฟ้าหรือเมรุแบบรักษาสิ่งแวดล้อม จึงไม่สามารถดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปได้^{๑๗} ซึ่งบางครั้งประชาชนก็มองว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดละเลยโครงการที่ชาวบ้านนำเสนอ และประชาชนถูกละเลย สุดท้ายชาวบ้านคิดว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหา ซึ่งบางโครงการไม่สามารถดำเนินการได้เพราะผิดระเบียบ แต่บางโครงการก็สามารถดำเนินการได้ อย่างเช่นโครงการธนาคารขยะ ที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในการรู้จักทิ้งขยะ รู้จักคัดแยกขยะ ทั้งในโรงเรียนทั้งในชุมชน ต้องให้ชาวบ้านมีความรู้ในเรื่องเหล่านี้ ด้วยการเอาใจใส่ทุกรายละเอียด

ดังนั้น การทำงานด้านสิ่งแวดล้อมจึงต้องมีคนช่วย^{๑๘} ไม่ว่าจะเป็นประชาชนในจังหวัดทั้งหมดหรือทุกกลุ่ม ซึ่งผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง^{๑๙} กล่าวว่า การดำเนินงานตามโครงการจะต้องมีการ

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายอำนาจ รื่นเริง, ผู้อำนวยการกองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายธนภุต อัดทะสัมปณณะ, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสมทรง พันธุ์เจริญวรกุล, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง, ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจึงจะประสบผลสำเร็จได้ แต่ส่วนใหญ่จะไม่มี การดำเนินการต่อเนื่องจึงทำให้โครงการล้มเหลวอยู่บ่อยครั้ง เช่น การสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย การสร้างโรงขยะกลาง เมื่อดำเนินการได้เรียบร้อยแล้ว ความต่อเนื่อง ก็คือ การบำรุงรักษา และมีการดำเนินงานตามระบบ ฝ่ายประชาชนต้องให้ความสนใจ มีการตรวจสอบ ไม่ใช่ดำเนินการไปตามระบบได้ระยะหนึ่งก็หยุด ระบบพังเสียหายก็ปล่อยทิ้งไว้ ไม่เคยมาดูแล ไม่เคยสนใจ ไม่เคยเอาแผนมาดู พอทำการวางแผนเสร็จ แผนก็หายไปหรือนิ่งเฉยอย่างนี้เรียกว่า ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ซึ่งหากมองให้ถึงเหตุผลก็จะพบว่า การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะหากว่าดำเนินการไปแล้วในทุกเรื่อง และไม่มี ความต่อเนื่องก็ไม่ประสบความสำเร็จ^{๒๐} นอกจากการดำเนินงานไม่ต่อเนื่องแล้วยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงอีกด้วย เพราะการทำงานของรัฐบาลเลือกเฉพาะจุดทำที่ง่าย ๆ ส่วนไหนทำยากก็หลีกเลี่ยงไม่ยอมทำ จึงทำให้การดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐมีลักษณะแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด^{๒๑}

การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมจะผ่านไปยิ่งเครือข่ายทสม. โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่ม อสม. ที่สังกัดอยู่ในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัดและในอำเภอที่ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มตัว ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้เข้า ประสานเพื่อรองรับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของขยะ น้ำเสีย อากาศเสีย หรืออะไรก็ตามที่เกี่ยวกับเรื่องมลพิษ โดยจะดำเนินงาน ๓ ประสาน ได้แก่ ฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัด สนับสนุนงบประมาณ ฝ่ายมหาวิทยาลัยสนับสนุนองค์ความรู้ ฝ่ายเครือข่าย ทสม. เป็นคน ดำเนินงาน^{๒๒} กล่าวคือ เครือข่ายภาคประชาชนขาดทั้งความรู้และขาดทั้งงบประมาณ บางครั้งภาครัฐ ก็ให้ความรู้แต่ไม่ใช้งบประมาณ บางครั้งก็ใช้งบประมาณแต่ไม่ให้ความรู้ เครือข่ายภาคประชาชนก็ไม่ได้ จะดำเนินการอย่างไร ซึ่งหากภาครัฐหรือองค์กรท้องถิ่นให้ความรู้และงบประมาณก็สามารถ ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมได้^{๒๓} ทั้งนี้หลังจากการทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อการวางแผนเสร็จไปแล้ว ข้อมูลการดำเนินการต่อจะอยู่ที่ อบต.หรือเทศบาล ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า อบต.หรือเทศบาลจะมี งบประมาณไม่เพียงพอแก่การจัดการสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนจังหวัดก็จะช่วยเรื่อง งบประมาณ เพราะหากจะลงไปดำเนินการทั้งหมดอาจขัดแย้งกับองค์กรท้องถิ่นอื่นอยู่บ้าง^{๒๔} และถ้า องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะดำเนินการอะไรสักอย่างก็ต้องดูให้ละเอียดมากสักหน่อย ด้วยตัวแทน ทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง และประเด็นสิ่งแวดล้อมนั้นทางคณะกรรมการจังหวัดจะดูแลเรื่องนี้ อยู่แล้ว องค์การบริหารส่วนจังหวัดให้การสนับสนุนเท่าที่ทำได้^{๒๕}

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวดี นิรันดร์สุข, ฝ่ายฝึกอบรมโรงงานปูนซีเมนต์ไทย SCG, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายวัชร บัญเป้, นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายอุดร ระโหฐาน, ผู้อำนวยการกองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดนนทบุรี, ๔ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๓} สัมภาษณ์ สมศักดิ์ สันธินาค, ประธานกลุ่ม ทสม.จังหวัดอยุธยา, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ อินทร์เลิศ, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายสุชา เข็มมา, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

การดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้แล้วบางครั้งก็ไม่ประสบผลสำเร็จเสมอไป เนื่องจากการไม่ทำงานแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงไปสู่การจัดการแบบบูรณาการในระดับจังหวัด เช่น การทำโครงการเก็บผักตบชวาหรือขุดลอกคลองในแม่น้ำเจ้าพระยา จะต้องให้จังหวัดอื่น ๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบมาพูดคุยกัน มาร่วมแรงร่วมใจกันและจะต้องจัดการไปตลอดสายของแม่น้ำ เพราะหากเก็บผักตบชวาตอนล่างของแม่น้ำ ไม่ก็วันผักตบชวาจากตอนบนก็จะมาอีกเป็นอย่างนี้เรื่อยไป ทำให้การดำเนินการเสียงบประมาณไปเปล่าประโยชน์^{๒๖} กล่าวได้ว่า การดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมจะมีองค์กรที่รับผิดชอบ ๓ แห่ง ได้แก่ ๑) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ๒) มหาวิทยาลัยต่าง ๆ และ ๓) เครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งต่างก็ต้องดำเนินงานร่วมกัน โดยที่องค์กรท้องถิ่นมีงบประมาณที่สนับสนุนลงไป ฝ่ายมหาวิทยาลัยมีความรู้ก็ไปสร้างความรู้ให้กับประชาชน ภาคประชาชนมีคนในเครือข่ายช่วยขับเคลื่อนการทำงานในจังหวัด หาก ๓ องค์กรนี้สามารถช่วยเติมเต็มสิ่งที่องค์กรอื่นยังขาดอยู่ พร้อมกับส่งเสริมการมีส่วนร่วมก็จะทำให้การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมประสบผลสำเร็จได้

นอกจากนี้ ข้อมูลส่วนใหญ่พบว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคกลางตอนบน ๑ จะเน้นการดำเนินงานไปที่ภาคการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ เพราะตอนนี้ทางองค์กรบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรีได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU-Memorandum of Understanding) กับทุกสถาบันที่เป็นท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นอบต. เทศบาล เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล ทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี ประมาณ ๔๐ หน่วยงานที่จะเข้ามาร่วมกันดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมให้ครบวงจร^{๒๗} ซึ่งการดำเนินงานตอนนี้ อบจ.ปทุมธานีก็มีการทำ MOU กับสถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยเอกชน มหาวิทยลัยของรัฐ และโรงเรียนทั่วทั้งจังหวัด โดยเน้น ๓ เรื่อง ได้แก่ ๑) การรักษาความสะอาด ๒) การปรับภูมิทัศน์ และ ๓) ระเบียบวินัย รวมทั้งการส่งเสริมการจัดระเบียบสังคมให้น่าอยู่ ให้มีความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสร้างจิตสำนึกให้รักท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น^{๒๘} ทั้งนี้เน้นไปที่ ๔ เหตุผลหลัก ได้แก่ (๑) ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และอื่น ๆ จะต้องรู้จักการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง (๒) การสร้างครอบครัวให้อบอุ่นเพื่อช่วยกันสร้างระเบียบวินัยในครอบครัว (๓) การมีจิตสำนึกที่จะสร้างสังคมให้น่าอยู่และร่วมแรงร่วมใจกัน และ (๔) การดำเนินงานจะต้องช่วยกันคนละมือ ช่วยกันหยิบขยะคนละชิ้น เป็นต้น บ้านเมืองก็จะสะอาด

ในบางกรณีจะต้องปรับแก้อุปนิสัยของคนโดยการพัฒนาทางการศึกษาโดยเฉพาะเด็ก เพราะเปรียบเสมือนผ้าขาว หากไม่สามารถแก้ที่คนได้ ก็ยากที่จะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน^{๒๙} หากจะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะต้องย้อนกลับมาที่จุดเริ่มต้น นั่นก็คือ ระบบการศึกษาของเยาวชน หากจะไปพัฒนาคนทั่วไปก็ยากเพราะนิสัยที่แก้ไม่ได้ทำให้โครงการต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จ^{๓๐} และการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมจะต้องมีจุดเริ่มต้น ไม่ใช่ไปแก้ปัญหที่ปลายเหตุ จะต้องมา

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ศรีสันเทียะ, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายชาติ ศรีสันต์, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี, ๗ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายชาญ พวงเพ็ชร์, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก ธงชัย เย็นประเสริฐ, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี, ๔ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางสมทรง พันธุ์เจริญวรกุล, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

แก้ปัญหาที่ต้นทาง นั่นก็คือ การมาสร้างจิตสำนึกให้นักเรียน เช่น การจัดโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ในโรงเรียน โครงการจัดตั้งขยะชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะไปเริ่มที่เด็กทั้งในโรงเรียนที่สังกัดอบจ. และสพฐ. ๑-๒-๓ โดยร่วมมือกับเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดก็จะช่วยในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้^{๓๑}

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในจังหวัดนนทบุรีโชคดีที่มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาของเด็ก และให้การสนับสนุนงบประมาณทุกปี ซึ่งทางโรงเรียนก็มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่แล้วเพื่อความปลอดภัยของคน เพื่อความยั่งยืนของธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เช่น โครงการปลูกต้นไม้รักษาสิ่งแวดล้อม โครงการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โครงการสร้างผู้สืบทอดในการรักษาธรรมชาติและโครงการคลองสวยน้ำใส^{๓๒}

การสร้างจิตสำนึกไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในปีเดียว หากสามารถสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กได้ เมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อม และจะไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือจะเอามลพิษ สารพิษไปทิ้งในแม่น้ำ หรือในดิน เมื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กได้แล้ว ต่อไปก็จะไปสร้างให้กับชุมชนให้รู้จักคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อไป ด้าน ดร.ยุทธนา ปราณีต ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า นอกจากการสร้างจิตสำนึกได้แล้วยังมีหัวใจของการรักษาสิ่งแวดล้อมอยู่อีก ๒ ประการ คือ หลักความไว้วางใจ และความเข้าใจ ส่วนปัจจัยสำคัญที่ตรงกันทั้งหมด ก็คือ เรื่องของการศึกษา เรื่องการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งโครงสร้างทางชีวภาพและกายภาพ นอกจากนี้ พระสงฆ์ก็ควรมีความเข้าใจในทางธรรมเพื่อการอนุรักษ์ป่า การอนุรักษ์น้ำ การอนุรักษ์ดิน การจัดการขยะ และการลดภาวะโลกร้อน^{๓๓} เป็นต้น

การส่งเสริมการศึกษาให้กับนักเรียน เยาวชนรุ่นใหม่ หรือบุคคลทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการสร้างจิตสำนึกรักในทรัพยากรธรรมชาติ จะทำให้เขาเหล่านั้นเห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และไม่คิดที่จะทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ยังหลงเหลืออยู่ อีกทั้งช่วยบำรุง รักษา ปรับปรุงพัฒนาให้สภาพแวดล้อมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น นอกจากนี้พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ก็สามารถที่จะเข้ามาช่วยสั่งสอนประชาชนให้เห็นผลกระทบและโทษภัยจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย

นั่นคือ ต่อคำถามที่ว่า การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมควรเป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีแนวทางดังนี้

ประการที่ ๑ มีการสร้างขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผ่านองค์กรต่าง ๆ ที่จะต้องงานประสานกัน ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาวิทยาลัย โรงเรียน และเครือข่ายภาคประชาชน โดยจะต้องมีการกำหนดไว้ให้ชัดเจนถึงภาระหน้าที่ที่จะดำเนินการ

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางประพิศ วรกาญจนานนท์, หัวหน้าฝ่ายสิ่งแวดล้อม กองช่าง อบจ. พระนครศรีอยุธยา, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผอ.อภิรักษ์ น้ำทับทิม, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางอ้อยช้าง จังหวัดนนทบุรี, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณพัชโรภาส, เจ้าอาวาสวัดรวมทรัพย์ จังหวัดเพชรบูรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

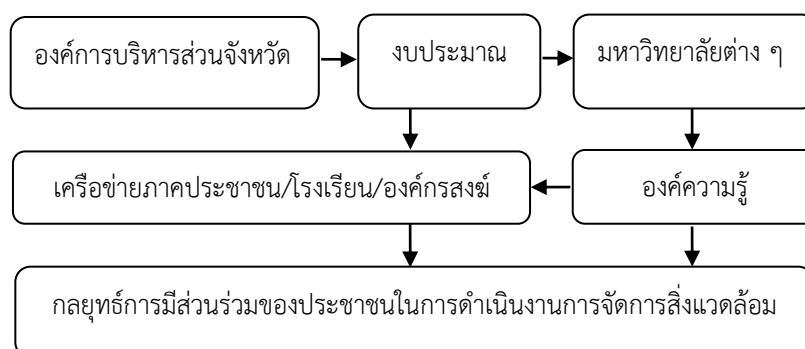
ประการที่ ๒ เมืองครีที่รับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ ฝ่ายมหาวิทยาลัยเข้าไปให้การอบรมความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทางโรงเรียนเมื่อได้งบประมาณไปแล้วได้มีการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน นักศึกษาและเยาวชนจริง ๆ ส่วนประชาชนก็มีการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามความรู้และตามงบประมาณที่ได้ไปอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และสามารถจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่ ๓ มีการประสานงานอย่างสม่ำเสมอในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม ตามแผนที่ได้วางไว้ระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาวิทยาลัย โรงเรียน และเครือข่ายภาคประชาชน

ประการที่ ๔ มีศักยภาพในการดำเนินงานตามระยะเวลาที่กำหนด แม้ว่าการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนจะไม่สามารถกำหนดตามกรอบของระยะเวลาได้ แต่ก็ควรกำหนดวันสิ้นสุดของการดำเนินงานเพราะอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ประการที่ ๕ ความสามารถในการดำเนินงานตามงบประมาณที่กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง ว่าหากองค์การบริหารส่วนจังหวัดอนุมัติงบประมาณไม่เพียงพอ การดำเนินงานอาจขาดประสิทธิภาพและงานจะไม่ประสบความสำเร็จตามที่วางเอาไว้ และถ้ามหาวิทยาลัยไม่สามารถตอบสนององค์ความรู้ให้แก่เครือข่ายภาคประชาชนได้ การดำเนินงานก็ไม่สำเร็จเช่นกัน รวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชนหากยังขาดความรู้และงบประมาณก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรได้

สรุปการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมว่าควรเป็นอย่างไร ตามหลักอภิธานิธรรม ปรากฏดังแผนภาพที่ ๔.๓

แผนภาพที่ ๔.๓: แสดงผลสรุปการสังเคราะห์ของผู้วิจัยถึงแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอภิธานิธรรม

จากการวิเคราะห์การดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ผู้วิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบนได้ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงาน จากที่เคยส่งเสริมสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ กลับกลายมาเป็นการวางรากฐานที่สำคัญในด้านการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกรักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการมุ่งเน้นไปที่นักเรียน เยาวชนในโรงเรียน และ

นักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งหลายท่านมองว่า การกลับไปตั้งต้นใหม่เพื่อสร้างกระบวนการแก้ปัญหาไปที่คนให้มีคุณภาพทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและดูแลสิ่งแวดล้อมจะร่วมมือกับทสม. ในพื้นที่ให้ช่วยกัน โดยการจัดฝึกอบรมให้เครือข่ายภาคประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

จึงกล่าวได้ว่า การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมจะอาศัยเครือข่ายภาคประชาชนเป็นหลัก และการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่กระนั้น การดำเนินงานดังกล่าวยังมีอุปสรรคอยู่มาก เพราะวิถีชีวิตในสังคมเมืองมีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เข้ามาช่วยดูแล ก็ยังทำให้การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเครือข่ายภาคประชาชนมีความยากลำบากเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ การดำเนินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแม้ว่าจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างการศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้กับเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ซึ่งเป็นการย้อนกลับไปจุดเริ่มในการวางรากฐานสำหรับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคต เพื่อการดูแลรักษาอย่างมีความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉะนั้น แม้ว่าจะสร้างการศึกษาและจิตสำนึกได้แล้วก็ตาม แต่ก็ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายที่เกิดสภาพปัญหาในปัจจุบัน โดยเฉพาะการสร้างสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อม เพราะผู้วิจัยมองว่า หากการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถส่งผ่านไปยังเครือข่ายภาคประชาชน และสนับสนุนให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณและด้านองค์ความรู้ก็จะทำให้เกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามหลักการบริหารนิยธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่าควรจะมีการดำเนินงานผ่านเครือข่ายภาคประชาชนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มสตรี กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มนักศึกษา กลุ่มภาคเอกชน และกลุ่มอื่น ๆ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องทำให้เกิดการบูรณาการการดำเนินงานที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละกลุ่ม โดยการจัดการประชุมบ่อย ๆ เพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินงานและเป็นการมอบหมายให้แต่ละกลุ่มได้มีความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีจุดเด่นและขีดความสามารถเฉพาะที่สามารถดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมให้สำเร็จลุล่วงไปได้ อย่างเช่น กลุ่มพระสงฆ์ ถือว่าเป็นกลุ่มที่สำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการเทศนาธรรมไปยังประชาชนในพื้นที่เป้าหมายได้ง่าย กลุ่มสตรีเป็นกลุ่มที่มีความสามารถสร้างความร่วมมือในการช่วยเหลือสังคมได้ดี ทางกลุ่มเครือข่ายภาคประชาชนก็มีกำลังคนที่จะเข้ามาช่วยกลุ่มเด็ก เยาวชน และนักศึกษาสามารถเข้ามาช่วยในการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ส่วนกลุ่มเอกชนมีกำลังทรัพย์ ก็สามารถสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แต่ละกลุ่มต่างก็มีศักยภาพและขีดความสามารถอยู่มากมาย ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ จะต้องมองให้เห็นว่ากลุ่มเหล่านี้สามารถดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมได้ นั่นคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องทำอย่างไรเพื่อให้กลุ่มเหล่านี้ได้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นเอกภาพเดียวกัน ซึ่งได้แก่

๑) การเชิญมาร่วมกันประชุมกันให้บ่อยที่สุดเพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำงานร่วมกัน และความพร้อมเพรียง ความสามัคคีแก่หมู่คณะ

๒) การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการรับผิดชอบของกลุ่ม

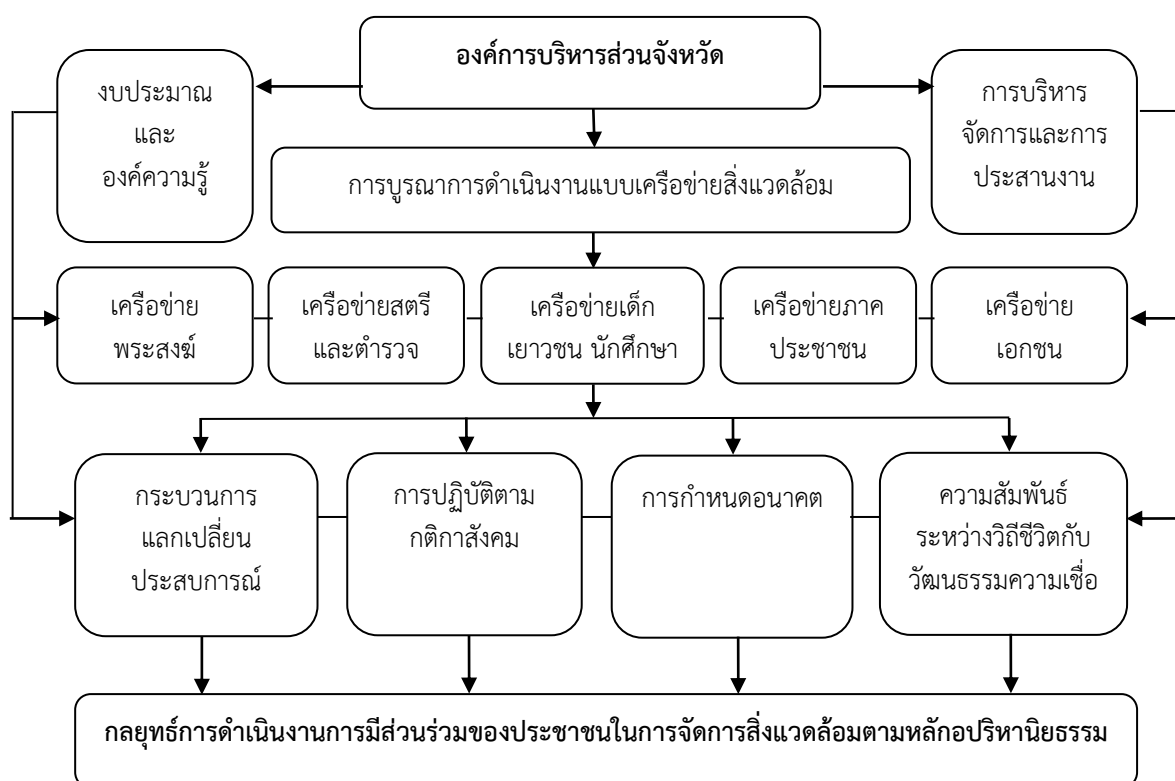
๓) พยายามดึงให้เด็ก เยาวชน นักศึกษาเข้ามาร่วมดำเนินงานไปพร้อมกันและสร้างจิตสำธารณะให้เกิดขึ้น

๔) การกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา หรือระเบียบสำหรับการดำเนินงานและการสร้างระเบียบวินัยในสังคมนั้น ๆ หรือเรียกว่าการทำประชาสังคมร่วมกัน ให้เป็นหลักยึดถือปฏิบัติตามแบบแผนเดียวกัน

๕) การให้ประชาชน กลุ่มองค์กรในพื้นที่สามารถกำหนดอนาคตของตัวเอง โดยเฉพาะการให้กลุ่มเด็ก เยาวชนเป็นผู้เสนอความคิด ซึ่งผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการควรจะได้รับฟังและปฏิบัติตาม

๖) ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการให้ความสำคัญแก่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่สอดคล้องกับความเชื่อและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

สรุปแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอุปทานิยธรรมในองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบน ปรากฏดังแผนภาพที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔: แสดงกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอุปทานิยธรรม

สรุปจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการบริหารนิยธรรมในองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบน ดังตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ : สรุปจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการบริหารนิยธรรมในองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบน

การดำเนินงานตามหลักการบริหารนิยธรรม	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
หมั่นประชุมเนืองนิตย์	๑๓	สัมภาษณ์ ๒, ๕, ๖, ๙, ๑๐, ๑๒, ๑๖, ๑๗	๕๒
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๕, ๘	
พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกัน เลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ	๑๐	สัมภาษณ์ ๑, ๕, ๖, ๗, ๑๑, ๑๔, ๑๗	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖	
ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้าง สิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว	๑๒	สัมภาษณ์ ๓, ๔, ๗, ๙, ๑๑, ๑๕, ๑๖	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๔, ๕, ๖	
ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็น สิ่งอันควรรับฟัง	๑๒	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๔, ๗, ๘, ๙, ๑๒, ๑๕, ๑๖	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖	
ส่งเสริมบทบาทสตรี และให้ความคุ้มครอง ปกป้อง	๑๔	สัมภาษณ์ ๒, ๗, ๘, ๙, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗	๕๖
		สนทนากลุ่ม ๑, ๔, ๓, ๖, ๘	
ให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ	๑๐	สัมภาษณ์ ๑, ๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๕	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖, ๗	
จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอัน ชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล) ทั้งหลาย	๙	สัมภาษณ์ ๓, ๔, ๗, ๘, ๑๑, ๑๔, ๑๖	๓๖
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖	

จากตารางที่ ๔.๒ ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานตามหลักอปธานิธรรมประเด็นการส่งเสริมบาทสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง ร้อยละ ๕๖ จะได้รับความสนใจเพราะสตรีให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อดำเนินอย่างหนึ่งอย่างใดจะมีความจริงจังและตั้งใจอย่างมาก ส่วนประเด็นหมั่นประชุมเนืองนิตย์ ร้อยละ ๕๒ เห็นว่าในขณะดำเนินการควรมีการประชุมกลุ่มย่อย ๆ แบบไม่เป็นทางการ ประเด็นความพร้อมเพียง ร้อยละ ๔๐ เป็นการดำเนินร่วมกันในลักษณะทีมงานที่มีความรับผิดชอบร่วมกัน และการสร้างกฎใหม่และลบกฎเก่า ร้อยละ ๔๘ จะเห็นว่า มีความสำคัญอย่างมากเพราะหากดำเนินการจะต้องมีหลักเกณฑ์ ระเบียบ กติกาอย่างเคร่งครัด ส่วนประเด็นผู้นำ ร้อยละ ๔๘ จะต้องตั้งอยู่ในความเป็นกลางให้ได้ และประเด็นเกี่ยวกับพระสงฆ์ ร้อยละ ๓๖ ในภาคการดำเนินการ จะถูกแยกออกไปไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากนัก

๔.๑.๓ การสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอปธานิธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบผลการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมพบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อยู่ที่ความรุนแรงและผลเสียที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนมีมากน้อยเพียงใด โดยจะมีการเรียกร้อง การต่อต้าน การใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อให้มีการช่วยเหลือ หรือตรวจสอบการดำเนินของรัฐ การต่อต้านจะเกิดขึ้นเฉพาะในเขตพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรม เพราะมองคนละมุม มองคนละความรู้ หากมีการนัดประชุมหรือทำประชาพิจารณ์ประชาชนก็จะมากันมาก เนื่องจากต่างก็ได้รับผลกระทบทั้งสิ้น^{๓๔} การเรียกร้องดังกล่าวของประชาชนจะผ่านไปยังองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ ประชาชนก็จะเรียกร้องต่อไปยังจังหวัด ซึ่งจะไม่ผ่านองค์การบริหารส่วนจังหวัด^{๓๕} ส่วนใหญ่หากประชาชนได้รับผลกระทบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็จะเลือกใช้สื่อมากกว่า ซึ่งจะทำให้องค์กรท้องถิ่นเกิดความเดือดร้อนและเสื่อมเสียชื่อเสียง^{๓๖}

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญบางท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า ทำไมประชาชนจึงประท้วงหน่วยงานของรัฐ ประท้วงองค์กรท้องถิ่น เช่น เรื่องขยะบ้าง เรื่องน้ำเสียบ้าง เรื่องฝุ่นบ้าง เรื่องถนนหนทางบ้าง ก็เพราะโครงการของรัฐที่สร้างไว้แล้วก็ทิ้งไป และไม่สามารถช่วยเหลือประชาชนแบบบูรณาการได้จริง ทำให้ประชาชนมีความเดือดร้อนไม่หยุดหย่อน หรือบางครั้งก็ทำโครงการแค่ให้ผ่าน ๆ ไป ไม่ได้มองถึงศักยภาพของประชาชนว่ามีความต้องการอะไร^{๓๗} นั่นคือ จะต้องสร้างคนให้มีอาวุธทางปัญญาเพื่อที่จะเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ แต่หากไม่ทำในรูปของเครือข่ายก็ยากที่จะสำเร็จได้ ฉะนั้น การทำโครงการด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐไม่มีทางที่จะไปแก้ไขปัญหาได้ หากระดับผู้นำยังเห็นแก่ตัวและเห็นแก่นายทุน เมื่อมีปัญหาการประท้วงหรือการเรียกร้องเกิดขึ้นก็นำงบประมาณไปให้เรื่องก็จบ ซึ่งจะเป็นแบบนี้เกือบทั้งประเทศทำให้การแก้ไขปัญหา

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายแสวง บุญรักศิลป์, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายอานวย รื่นเริง, ผู้อำนวยการกองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายอนก ตันจรรักษ์, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๑๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สันตินาค, ประธานกลุ่ม ทสม. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

สิ่งแวดล้อมไม่สามารถจะแก้ไขได้อย่างถาวร^{๓๘} ขณะเดียวกัน บางพื้นที่ก็เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกัน แม้ว่าบางอย่างจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนก็ตาม เช่น ด้านฝุ่น ด้านเสียง ด้านน้ำเสีย ด้านอื่นทั่ว ๆ ไป แต่ชาวบ้านในบริเวณนั้นก็ต้องทำมาหากิน ลูกหลานยังจะต้องทำงานในพื้นที่นั้น^{๓๙}

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านบางกลุ่มอาจจะมีทัศนคติ หรือแนวคิดที่ไม่ตรงกัน ซึ่งทางบริษัท SCG ก็จะไปพบพร้อมผู้นำชุมชนโดยให้แนวคิดที่ บริษัทมีวิธีหรือแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และคอยตรวจสอบดูแลอย่างต่อเนื่อง หากมีชุมชนใดแจ้งปัญหามายังบริษัท ก็จะมีการประชุม ซึ่งบริษัทมีโครงการ OCOP (One Cell One Project) หมายถึง หนึ่งแผนกหนึ่งโครงการ คือ ทุก cell หรือทุกหน่วยงานในเครือ SCG ต้องทำ ๑ โครงการ เพื่อช่วยเหลือชุมชน สังคม พนักงานคือคนในชุมชนอยู่แล้วก็จะไปดูว่าในหมู่บ้านต้องการอะไร บริษัทสนับสนุนทุน เครื่องไม้เครื่องมือ พนักงานลงแรง วันหยุดก็ไปทำกัน เช่น ขุดลอกคลอง ทำถนนในหมู่บ้าน อันนี้เป็นการสร้าง ‘จิตอาสา’ ให้เกิดขึ้นในตัวพนักงานด้วย ซึ่งเป็นนโยบายที่บริษัทวางไว้เพื่อให้พนักงานช่วยกันดูแลสังคม โดยการสำรวจแล้วช่วยเหลือ เช่น ทาสีโรงเรียน ซ่อมแซมสถานที่ต่าง ๆ หลังน้ำลด^{๔๐} มีการตั้งข้อสงสัยว่า ช่วงหน้าแล้งจะมีฝุ่นมาก น้ำฝนที่ตกลงมาจะกินก็ไม่ได้ ใช้น้ำไม่ได้ หากทางกรมควบคุมมลพิษไปตรวจก็จะมีจัดการต่าง ๆ ไว้อย่างเรียบร้อย ถึงไปตรวจอย่างไรก็ไม่พบความผิดปกติ^{๔๑} ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่า มูลนิธิของ SCG ได้จัดหาเครื่องกรองน้ำเพื่อแจกจ่ายไปยังประชาชนในแถบนั้น แม้แต่การบำบัดน้ำเสียทางบริษัทก็มีระบบบำบัดน้ำเสียและพยายามดูแลประชาชนอย่างดีที่สุด^{๔๒} และทาง SCG ในจังหวัดสระบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมมากมาย จะมีความรับผิดชอบต่ออย่างมากหากมีความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐ หรือประชาชนทางโรงงานก็จะนำมาพิจารณาปรับปรุง^{๔๓}

ในส่วนของการติดตามประเมินผลของกรมควบคุมมลพิษก็ได้มีการแจ้งให้ประชาชนทราบ เพื่อให้รับรู้ว่าได้ดำเนินการอย่างไร และจะประเมินผลว่าผ่านหรือไม่ผ่าน จะต้องปรับปรุงหรือไม่ ในการตรวจสอบดังกล่าวจะต้องแจ้งให้ประชาชนได้รับรู้ หรือบางครั้งก็ไปตรวจสอบด้วยกันด้วยวิธีการการติดตามประเมินผล ซึ่งมี ๓ แบบ ได้แก่

แบบที่ ๑ การติดตามวัดคุณภาพอากาศว่า พื้นที่ตรงนี้มีค่าเกินกว่าที่เป็นอันตรายกับประชาชนหรือไม่ ซึ่งจะเป็นระบบอัตโนมัติ และต้องมีประกาศหน้าโรงงาน

แบบที่ ๒ การรายงานผล จะต้องรายงาน ๒-๓ เดือนต่อ ๑ ครั้ง หรือพื้นที่ใดเกิดมลพิษจะต้องมีการรายงานทุก ๆ เดือน

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณพัชโรภาส, เจ้าอาวาสวัดรวมทรัพย์ จ.เพชรบูรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสุชา เข้มมา, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางสุทวดี นิรันดร์สุข, ฝ่ายฝึกอบรมโรงงานปูนซีเมนต์ไทย SCG, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณพัชโรภาส, เจ้าอาวาสวัดรวมทรัพย์ จ.เพชรบูรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางสุทวดี นิรันดร์สุข, ฝ่ายฝึกอบรมโรงงานปูนซีเมนต์ไทย SCG, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายแสวง บุญรักศิลป์, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

แบบที่ ๓ การตั้งคณะกรรมการในการกำกับดูแล ซึ่งส่วนใหญ่จะมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ทุกคนต้องมีส่วนร่วม และจะต้องรายงานในที่ประชุมว่าเป็นอย่างไร ซึ่งต้องกำกับดูแลให้เป็นไปตามแผน

ทั้งนี้ มีการให้คะแนนผลการประเมินด้วย ถ้าได้คะแนนเต็ม ๕ หมายความว่า สิ่งแวดล้อมดีมีคุณภาพไปจนถึง ๑ หมายความว่า เกิดวิกฤติปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขของจังหวัดต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อม ในการควบคุมมลพิษทางน้ำก็ดี ทางอากาศก็ดี ทางดินก็ดี หากจังหวัดไหนไม่สามารถดำเนินการให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพได้ จะต้องลงโทษผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ๆ^{๔๔} แต่การติดตามตรวจสอบ การประเมินผลโครงการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะไม่เป็นตามแผนที่ได้วางไว้ เพราะว่าจะติดตามอยู่ช่วงแรก ๆ เท่านั้น อย่างเช่น การปลูกป่า พอปลูกได้สัก ๑ ปีหรือ ๒ ปีก็เงียบไป โดยไม่ได้มีวิธีการติดตามตรวจสอบอะไรมากนัก มีโครงการใหม่ก็ไปที่อื่นอีก และการปลูกป่าขายเลนก็หายไปไม่ได้ติดตามว่าจะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด^{๔๕} ซึ่งโดยหลักการแล้ว การตรวจสอบจะมีลักษณะ ๒ ประการ ได้แก่

(๑) การประเมินตรวจสอบแบบทางตรง ซึ่งหากเป็นการของงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องมีข้อบัญญัติ มีการประชุมสภา ต้องบัญญัติอนุมัติให้เงินงบประมาณ ผ่านสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน ผ่านประชาคมระดับหมู่บ้านระดับตำบล ซึ่งกระบวนการทั้งหมดจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางตรงได้ทั้งหมดจึงจะประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และการจัดทำรายงานการดำเนินโครงการต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด

(๒) การประเมินตรวจสอบทางอ้อม คณะกรรมการในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจะแต่งตั้งคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ในการประเมินผลงานว่า ได้ทำอะไรเสร็จเรียบร้อยไปบ้าง เสร็จไปกี่เปอร์เซ็นต์ จะมีรายงานผลแจ้งให้ประชาชนทราบโดยทั่วไป และแจ้งไปยังหน่วยงานต่าง ๆ

กล่าวได้ว่า การประเมินตรวจสอบจะมีทางตรงกับทางอ้อม ทางตรงได้แก่การประเมินผลตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะชี้แจงไปยังผู้อนุมัติงบประมาณ และ ส่วนทางอ้อมเป็นความพอใจของประชาชนโดยตรงว่า องค์การที่ได้รับงบประมาณได้ใช้ไปเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จนสามารถสร้างความพอใจและความสุขแก่ประชาชนได้^{๔๖} ทั้งนี้การทำงานผ่านสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นวิธีการที่ได้ผล เพราะเป็นตัวแทนของประชาชนย่อมทราบปัญหาในพื้นที่ว่า จุดใดหรือพื้นที่ในอำเภอใดยังมีปัญหาอยู่บ้าง โดยการอนุมัติงบประมาณอย่างเพียงพอแก่ความต้องการ และมีการประเมินผล รายงานผลให้กับสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วย รวมทั้งความพึงพอใจของประชาชนที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิภาพในการทำงาน^{๔๗} และเมื่อทำ

^{๔๔} สัมภาษณ์ ผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง, ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายวัชร บัญเป้, นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ผอ.อภิรักษ์ น้ำทับทิม, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางอ้อยช้าง จังหวัดนนทบุรี, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายแสวง บุญรักศิลป์, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

โครงการเสร็จสิ้นแล้วจะต้องรายงานผลการดำเนินการผ่านการประชุมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกันว่า ได้ผลเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยจะต้องให้ประชาชนได้ทราบโดยตลอด

จะเห็นได้ว่า การประเมินผลในติดตามตรวจสอบเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้จัดการสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมี ๒ ลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การประเมินในการตรวจสอบตามกรอบการทำงานในรูปแบบการรายงานผลต่อหน่วยงานผู้อนุมัติงบประมาณ หรือการตรวจสอบโดยหน้าที่ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้แบบทางการ เช่น การตรวจสอบของกรมควบคุมมลพิษ การตรวจสอบของสิ่งแวดล้อมจังหวัด และจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบทั่วกัน เป็นต้น และ๒) การประเมินผลในการตรวจสอบ ซึ่งเป็นของประชาชนในพื้นที่นั้นว่ามีความเดือดร้อนมากน้อยเพียงใดที่จะแจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ และความพึงพอใจในการปรับปรุง แก้ไขพัฒนาสิ่งแวดล้อม อันเป็นการสะท้อนความต้องการและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการติดตามตรวจสอบการทำงานต่าง ๆ ซึ่งหากผลการประเมินออกมาอย่างไร ผู้รับผิดชอบคือผู้ว่าราชการจังหวัดแต่เพียงผู้เดียวในฐานะผู้บังคับบัญชาสูงสุด^{๔๘}

นอกจากนี้ การติดตามตรวจสอบจากฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๔๙} แต่การตรวจสอบ การควบคุมของตำรวจในการบังคับใช้กฎหมายบางครั้งเป็นการปฏิบัติไม่จริง มีการละเว้น มีการละเลย หรืออะไรบางอย่างที่ทำให้ตำรวจทำงานไม่จริงจึงในการควบคุมกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม เช่น เมื่อมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานปูนซีเมนต์ หรือโรงงานอื่น ๆ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปตรวจพบว่ามี การทำปล่อยสารพิษก็ดี ปล่อยสิ่งสกปรก ปฏิกูลก็ดี หรือปล่อยควันพิษก็ดีแต่ทางเจ้าหน้าที่ไม่จับมาดำเนินคดีอะไร เรียกว่าละเลย ละเว้นหรือไม่ เพราะทางโรงงานเหล่านั้นอาจจะฮั้วกับเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ได้^{๕๐} ซึ่งหากเป็นเรื่องกฎหมายก็ต้องพึ่งตำรวจ ถ้ามีการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ มีการลักลอบปล่อยมลพิษต่าง ๆ สู่สิ่งแวดล้อม มีการปล่อยควันพิษขึ้นสู่อากาศ ตำรวจจะต้องไปจับจริง ๆ ตำรวจมีอำนาจของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมมลพิษ ในการไปตรวจโรงงานหรือตรวจแหล่งที่ปล่อยมลพิษ ฉะนั้น การปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองของพลเมืองก็ดี หรือของเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ดีเป็นจรรยาบรรณที่พึงปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดในการดูแลปรับปรุงรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพที่ดีที่สุด^{๕๑}

อย่างไรก็ตาม ตำรวจอยู่ที่ปลายเหตุ ไม่ใช่ต้นเหตุที่จะเข้าไปดูแลสิ่งแวดล้อม เพราะแต่ละองค์กรไม่ค่อยทำตามแผนแต่จะมีลักษณะต่างคนต่างทำมากกว่า ไม่มีการบูรณาการในเชิงขององค์กร ส่วนใหญ่ตำรวจจะทำงานตามนโยบายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม งานบริการเรื่องจราจรและดูแลเรื่องยาเสพติดมากกว่า หากไปทำในส่วนที่ตำรวจไม่มีความถนัด ไม่มีความรู้ก็ไม่เกิด

^{๔๘} สัมภาษณ์ ดร.ยุทธนา ปรานิต, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง, ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ดร.ยุทธนา ปรานิต, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๕๑} สัมภาษณ์ ผอ.รังสรรค์ ปิ่นทอง, ผู้อำนวยการกรมควบคุมมลพิษ, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

ประโยชน์อะไร^{๕๒} จึงกล่าวได้ว่า การประเมินผลในการติดตามตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหนึ่งในการทำหน้าที่ของฝ่ายรักษาความปลอดภัยภายในบ้านเมือง หากผู้ใดมีการกระทำผิดกฎหมาย สิ่งแวดล้อม หรือเมื่อกรมควบคุมมลพิษได้ตรวจสอบแล้วว่า โรงงานอุตสาหกรรมไม่ได้มาตรฐาน ไม่รับผิดชอบต่อสังคม หรือบริษัท ห้างร้านมีการละเมิดกฎหมาย ไม่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปล่อยมลพิษลงแม่น้ำ ปล่อยควันพิษขึ้นสู่อากาศ จะต้องเข้าไปดำเนินคดีอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นการป้องปรามความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น นโยบายการติดตามตรวจสอบของภาครัฐจะต้องมีเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเรื่องนี้ เหมือนกับว่ามีผู้ที่มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ทุกจังหวัด โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือองค์กรท้องถิ่นในการติดตามประเมินผล และตรวจสอบ ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมกลยุทธิ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๕ ประการ ได้แก่

ประการที่ ๑ การกำหนดวิธีการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องระบุไว้แล้วในแผนงาน และจะต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมกับกรมควบคุมมลพิษในการตรวจสอบประเมินผล ซึ่งมองถึงความพอใจ ความคาดหวัง และความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้ง รวมทั้งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

ประการที่ ๒ การกำหนดรูปแบบของการตรวจสอบการประเมินผล ทั้งรูปแบบทางตรง และรูปแบบทางอ้อม ได้แก่ การตรวจสอบประเมินผลทางตรงจากเจ้าหน้าที่กรมควบคุมมลพิษ จาก การรายงานผลการประเมินประจำปี หรือการแต่งตั้งคณะกรรมการคอยตรวจสอบในรูปของเอกสาร หรือการตรวจสอบประเมินผลทางอ้อมโดยการดูความเดือดร้อน การเรียกร้อง และการประท้วงจากประชาชนซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรง และเป็นวิธีตรวจสอบประเมินผลที่ได้ผลเร็ว นอกจากนี้ ยังมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีการดำเนินงานไปแล้วมากนักน้อยเพียงใด

ประการที่ ๓ การกำหนดเป้าหมายในการตรวจสอบการประเมินผล ให้ตรงกับความคาดหวัง และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหากประชาชนไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมก็ยังไม่ถือว่าเป็นประสบผลสำเร็จ และจะต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป กล่าวคือ เอาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ว่าประชาชนเห็นด้วยกับผลงานมากน้อยเพียงใด

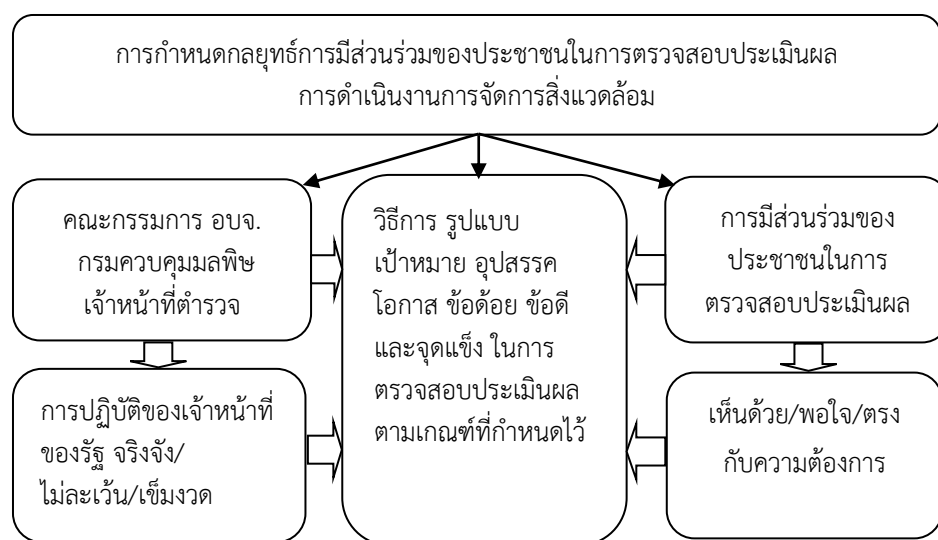
ประการที่ ๔ การกำหนดอุปสรรคและจุดด้อยที่พบในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า อุปสรรคคือการทำงานของเจ้าหน้าที่บางส่วนยังละเว้น หรือไม่จริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ และบางครั้งก็เป็นละเลยการตรวจสอบ ส่วนจุดด้อยในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ที่ประชาชนไม่มีองค์ความรู้ในการประเมินผลการตรวจสอบตามกระบวนการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมและบางพื้นที่ประชาชนก็ไม่มีส่วนร่วมและไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ประการที่ ๕ การกำหนดข้อดีและจุดแข็งในการประเมินผลการตรวจสอบในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า ข้อดีในการประเมินผลการตรวจสอบจะเป็นการบำรุงรักษา ฟื้นฟู และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยจะมีการเรียกร้องผ่านสื่อบ้าง ผ่านตัวแทนที่เป็นนักการเมืองบ้าง หรือ

^{๕๒} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. หญิง เพลิน หนูเล็ก, ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๑, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

ผ่านคณะกรรมการชุมชน และบางครั้งหากมีความเดือดร้อนมากก็อาจจะมีการรวมกลุ่มในการประท้วง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ส่วนจุดแข็งอยู่ที่เครือข่ายภาคประชาชนที่มีอยู่ทุกจังหวัดในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่าง ๆ และการให้ความสำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเกี่ยวกับการศึกษาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนนักศึกษา

สรุปการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมว่าควรเป็นอย่างไร ของประชาชนตามหลักการบริหารนิยธรรม ปรากฏดังแผนภาพที่ ๔.๕

แผนภาพที่ ๔.๕: แสดงการสังเคราะห์ของผู้วิจัยถึงแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารนิยธรรม ในการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม

การสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า ประเด็นใหญ่อยู่ที่ความเดือดร้อนของประชาชนจึงทำให้เกิดการติดตามตรวจสอบและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การติดตามตรวจสอบและการประเมินผลมิได้อยู่ในขอบเขตของการประชุมหรือในการทำเวทีชาวบ้าน แต่จะมาในรูปของการประท้วง การเรียกร้อง และการต่อต้านที่แตกต่างกันไป บางครั้งการเรียกร้องจะใช้วิธีผ่านสื่อส่งเสียงไปยังองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐให้เข้ามาดูแลแก้ไขซึ่งทำความลำบากใจให้องค์กรท้องถิ่นอย่างมาก เพราะนั่นหมายถึงการด้อยคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรท้องถิ่น เพราะแม้ว่าจะขอความร่วมมือไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ บางครั้งก็ไม่ได้ได้รับความสนใจและไม่จริงจังต่อการปฏิบัติตามกฎหมายในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิด เช่น โรงงานปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ การใช้สารเคมีที่เกินมาตรฐาน หรือความไม่รับผิดชอบสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวดจริงจังและการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถลดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้บ้าง

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัย ยังพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้เปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเต็มที่ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี แต่กระนั้น ในบาง

พื้นที่ฝ่ายประชาชนยังขาดความร่วมมือในกระบวนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะมองว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายรัฐที่จะเข้ามาดูแล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในบางพื้นที่ก็ยังไม่รู้ว่าขอบเขตการมีส่วนร่วมอยู่ตรงไหน จะร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นอย่างไร การแสดงออกจึงอยู่ในรูปของการประท้วง การเรียกร้อง และการต่อต้าน

ดังนั้น บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงควรที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลได้โดย

๑) การประชุมกันบ่อย ๆ เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนและรับรู้สภาพปัญหาในพื้นที่นั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง

๒) การรับฟังเสียงของประชาชนโดยผ่านสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สจ.) ให้ทำหน้าที่ในการรับทราบและการสะท้อนข้อมูลทุก ๆ เดือน

๓) การเปิดพื้นที่จัดทำเวทีชาวบ้านหรือประชาสังคมในจังหวัด

๔) การลงสำรวจพื้นที่ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการดูแลแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และทำความเข้าใจกับชาวบ้านถึง นโยบาย ภารกิจ และการเอาใจจริงเอาใจกับผู้กระทำผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียมกัน

๕) การสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาชน เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายสตรี เครือข่ายโรงงานอุตสาหกรรม เครือข่ายตำรวจ เครือข่ายเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ให้เข้ามาช่วยกันในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลในระดับพื้นที่ และเข้าสู่การบูรณาการของเครือข่ายในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลร่วมกัน ทั้งนี้ สิ่งที่ต้อง้องการบริหารส่วนจังหวัดจะลืมไม่ได้ ก็คือ การทำให้ประชาชนมีความรู้ในการตรวจสอบและประเมินผลสิ่งแวดล้อม เพราะถ้าเครือข่ายต่าง ๆ ไม่มีความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมก็ยากที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

การติดตามตรวจสอบและการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะได้รับการตอบสนองเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น แม้ว่าจะมีปัจจัยมากมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับข้ออ้างทำให้เกิดอุปสรรค เช่น ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมอย่างมากแต่หากองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือองค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ ขาดช่องทางในการสื่อสารกับประชาชนให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน การให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย หากประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดทำอะไร ดำเนินการอะไรหรือสนับสนุนสิ่งใดแล้ว ก็ควรจะดำเนินการอย่างมีเหตุผล แต่จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ความต้องการของประชาชนมีมากมายในการร่วมกันเสนอโครงการ ร่วมกันเสนอความคิดเห็น ร่วมกันเรียกร้องไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือองค์กรท้องถิ่นอื่น แต่ผลที่ได้รับกลับทำได้น้อยมาก ซึ่งบางจังหวัดการเสนอโครงการของประชาชนแทบไม่ถึง ๑ โครงการที่องค์กรท้องถิ่นให้ความสำคัญและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และส่วนใหญ่ได้มีการตั้งโครงการไว้เรียบร้อยแล้ว แต่มีการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย

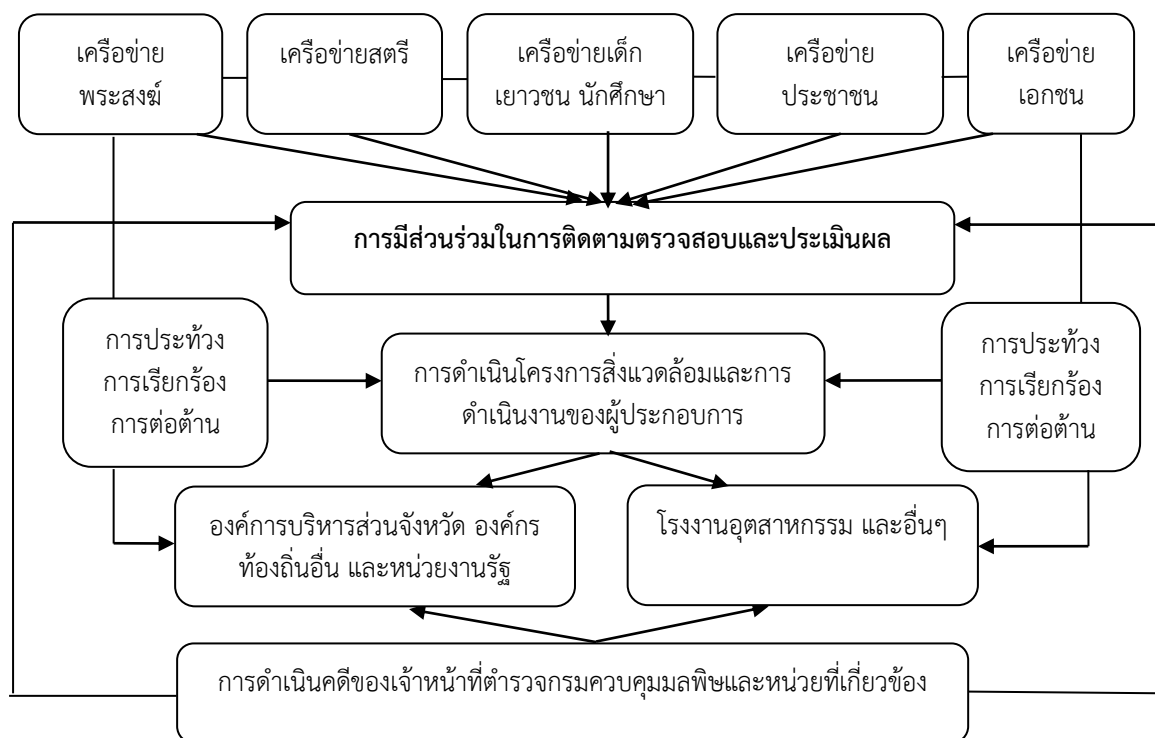
ดังนั้น การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ควรให้โอกาสกับประชาชนได้มีส่วนร่วมเสนอโครงการของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ เพราะผู้วิจัยเห็นว่า การร่วมกันเสนอโครงการไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีทั้งคน มีทั้งเครื่องจักร มีทั้งงบประมาณ และเครือข่ายมากมาย ย่อมสามารถดำเนินงานไปตามความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และเมื่อประชาชนเป็นผู้เสนอโครงการเข้าไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด นั้นย่อมแสดงว่า การ

ติดตามตรวจสอบและการประเมินผลของประชาชนย่อมได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องไปจนจบโครงการ เพราะเป็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น นั่นคือ หากประชาชนมีการประท้วง มีการเรียกร้อง หรือมีการต่อต้านย่อมแสดงว่า การดำเนินงานของฝ่ายการเมืองหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือองค์กรท้องถิ่นไม่ตรงจุด จึงควรทบทวนบทบาทของตนเองว่าได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนหรือตอบสนองที่ไม่ตรงจุดกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ๆ หรือไม่อย่างไร

กล่าวได้ว่า แนวทางที่กำหนดในการแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ พบว่า การร่วมกันประชุมกันบ่อย ๆ เพื่อตรวจสอบและประเมินผลในรูปแบบของการทำเวทีชาวบ้าน หรือประชาสังคม หรือประชาพิจารณ์ ยังคงเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้ได้ดีที่สุด เพราะเป็นการสะท้อนเสียงความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยตรง นอกจากนี้การแต่งตั้งบุคคลในรูปของคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลโครงการต่าง ๆ จะมีลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการประชุม การรายงานผล การประเมินผลตามขั้นตอน และการแต่งตั้งคณะกรรมการจากพื้นที่ที่ดำเนินโครงการ ซึ่งจะเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น หรือเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ

สิ่งที่ควรให้ความสนใจคือ เครือข่ายพระสงฆ์ เครือสตรี เครือข่ายตำรวจ เครือเด็ก เยาวชน และนักศึกษา รวมทั้งเครือข่ายจากภาคเอกชน สามารถเข้าติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ในรูปแบบการเสนอความคิดเห็นที่ด้วยกับไม่เห็นด้วย หรือมีความคิดเห็นอย่างไร โดยการประเมินผลการให้คะแนนของแต่ละโครงการผ่านการทำเวทีชาวบ้าน หรือการเข้าร่วมกันเพื่อประชุมประจำเดือนหรือประจำปี ว่าเป็นไปตามความต้องการของประชาชนหรือไม่ เป็นไปตามกรอบกติกา ข้อตกลงร่วมกันหรือไม่ ซึ่งผู้เป็นประธานจะต้องให้ข้อยุติโดยไม่มีความลำเอียงต่อผลการประเมินโครงการนั้น ๆ ซึ่งหากว่า ไม่เป็นไปตามข้อตกลง หรือไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ก็จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และเสนอทางออกอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การจัดทำโครงการบ่อขยะ หากพบว่า ทำให้เกิดการส่งกลิ่นไปรบกวนพระสงฆ์ในวัดอันเป็นที่ประกอบบุญกุศลและกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในการเข้าไปสักการบูชาเจดีย์หรือสถานที่สำคัญ โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยน และแก้ไข หรือระงับโครงการนั้น ๆ อย่างรวดเร็ว เพราะการดำเนินงานไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

อีกประการหนึ่ง หากโครงการใดส่งผลกระทบต่อการประกอบความดี โครงการนั้นถือได้ว่า ไม่ให้ความสำคัญแก่สถานที่ที่สร้างกำลังใจคนไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ฉะนั้น แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาย่อมแสดงว่า เป็นการนำหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมพร้อมกับนำหลักอภิธานิธรรมมาเป็นกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามตรวจสอบและการประเมินผลสามารถทำให้เกิดการปรับทิศทางขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ว่าจะดำเนินงานไปทิศทางใดที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด และส่งผลกระทบหรือความเดือดร้อนแก่ประชาชนน้อยที่สุดดังที่กล่าวมา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๖

แผนภาพที่ ๔.๖: แสดงการสรุปการสังเคราะห์ของผู้วิจัยถึงแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรม

สรุปจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล การดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรมดังตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ : จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล การดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรม

การตรวจสอบประเมินผลตามหลักอภิธานิธรรม	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
หมั่นประชุมเนืองนิตย์	๑๕	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๓, ๕, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๖, ๑๗	๖๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖, ๗	
พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ	๑๑	สัมภาษณ์ ๑, ๓, ๖, ๗, ๘, ๑๔, ๑๗	๔๔
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖, ๘	
ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว	๙	สัมภาษณ์ ๑, ๕, ๖, ๑๑, ๑๔, ๑๕	๓๖
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖	

การตรวจสอบประเมินผล ตามหลักการบริหารนิยธรรม	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง	๑๒	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๓, ๖, ๙, ๑๒, ๑๓, ๑๗	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖, ๘	
ส่งเสริมบทบาทสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง	๑๓	สัมภาษณ์ ๑, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๐, ๑๒, ๑๖	๕๒
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖, ๘	
ให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ	๘	สัมภาษณ์ ๒, ๓, ๔, ๘, ๑๕	๓๒
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖	
จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล)ทั้งหลาย	๑๑	สัมภาษณ์ ๑, ๖, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๕, ๑๗	๔๔
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖	

จากตารางที่ ๔.๓ ทำให้ทราบว่า การตรวจสอบประเมินผลตามหลักการบริหารนิยธรรมพบว่า ประเด็นการตรวจสอบในรูปการประชุมกันบ่อย ร้อยละ ๖๐ จะมีผลการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานมากกว่าการตรวจสอบทั่วไป โดยเฉพาะการให้สตรีเข้ามาบทบาทในการตรวจสอบ ร้อยละ ๕๒ จะยิ่งเพิ่มความเข้มแข็งในกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลได้ดียิ่งขึ้น ส่วนประเด็นผู้นำจะต้องให้ความชัดเจนและตัดสินใจเมื่อผลการตรวจสอบและประเมินผลออกมาในรูปของความเสียหายหรือโครงการนั้น ๆ ไม่มีประโยชน์ต่อชาวบ้านจะต้องระงับหรือปรับเปลี่ยนทันที ร้อยละ ๔๘ นอกจากนี้ประเด็นความพร้อมเพรียงในการตรวจสอบร้อยละ ๔๔ เห็นว่า การตรวจสอบและประเมินผลทุกครั้งจะต้องชี้แจงกับประชาชนอย่างตรงไปตรงมาและสามารถรับทราบข้อมูลโดยทั่วกัน ส่วนการสร้างกฎหมายใหม่และการปรับเปลี่ยนกฎหมายหรือ กติกา ควรมาจากการตรวจสอบและประเมินแต่ละเรื่องซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงร้อยละ ๓๖ ประเด็นให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ เห็นว่า การสร้างโครงการของภาครัฐจะต้องผลกระทบต่อสถานที่สำคัญอันเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เช่น วัด เจดีย์ หรือ ถาวรวัตถุโบราณ ร้อยละ ๓๒ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ร้อยละ ๔๔ เห็นว่า แม้ว่าพระสงฆ์จะไม่มีโอกาสได้เข้ามาตรวจสอบและประเมินในรูปของกระบวนการทำงานแต่อย่างน้อย หากพระสงฆ์ได้มีการดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรที่ส่งเสริมโดยภาครัฐจะต้องเข้าไปดูแล ปกป้องอย่างใกล้ชิดร้อยละ ๔๔

๔.๑.๔ การสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการบริหารนิยธรรม

การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามอธิปไตยในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานมาทั้งหมด เพื่อที่จะแสวงหาข้อบกพร่อง ข้อเสีย จุดด้อย และแสวงหาแนวทางใหม่หรือการเสนอทางเลือกเพื่อการพิจารณาให้มีการดำเนินงานว่าสมควรจะเป็นไปอย่างไร การทบทวนและปรับปรุงพัฒนาต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบว่าโครงการนี้มีความสำเร็จมากน้อยเพียง มีแนวทางการแก้ไขอย่างไร หรือจะดำเนินอย่างไรต่อไป เช่น จะขอความร่วมมือจากประชาชนหรือไม่ จะสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนหรือไม่ หรือให้การศึกษา หรือจะต้องสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้มแข็งอย่างไร เป็นต้น และการประชาสัมพันธ์จะต้องออกสื่อ ออกเอกสารบ้าง ออกข่าวบ้าง และการออกโฆษณาทีวีก็สามารถทำได้^{๕๓}

จากการศึกษาพบว่า การทบทวนและการแก้ไขพัฒนาจะต้องเป็นไปตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้สรุปไว้ในบทที่ผ่านมา ๔ ประการ ได้แก่ ๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ๒) นโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมและไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ ๓) ประชาชนขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง และ ๔) เครือข่ายของสมาคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านไม่สามารถจะบูรณาการการทำงานในเชิงเครือข่ายได้ ฉะนั้น การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้อยู่ที่ประชาชน แต่อยู่ที่ภาครัฐจะต้องสร้างคน สร้างประชาชนให้มีความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการติดอาวุธทางปัญญา และการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งที่สามารถเชื่อมโยงกับภารกิจขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งจะต้องทบทวนการทำงานโดยใช้รูปแบบของไตรภาคี ได้แก่ องค์กรท้องถิ่น งบประมาณ และองค์ความรู้ของประชาชน^{๕๔} นอกจากนี้ การทบทวนและปรับปรุงพัฒนาจะต้องมองอีก ๕ ประการ ได้แก่

ประการที่ ๑ การทบทวนและปรับปรุงด้วยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคมหรือการทำประชาพิจารณ์เพื่อค้นหาข้อบกพร่องจากการดำเนินงานที่ผ่านมา รวมทั้งการแสวงหาปัญหาที่เชื่อมโยงข้อด้อย ข้อเสียและอุปสรรคในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมกันประชุมกันบ่อย ๆ ที่พร้อมเพรียงกัน รวมไปถึงการปรับปรุงข้อบังคับ กฎหมายสำหรับจัดการสิ่งแวดล้อมหรือประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมีหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น กลุ่มเครือข่ายภาคประชาชน กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มสตรี กลุ่มบริษัท ห้างร้าน เป็นต้น การนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ว่าอย่างนี้ดีหรือไม่ ใครเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างไร จะมีการประชุม มีประชาพิจารณ์กันหลายรอบเพื่อหาบทสรุป ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ สำหรับการแก้ไขพัฒนาจุดบกพร่องที่ยังประสบอยู่^{๕๕} ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะต้องทำงานร่วมกันได้และสามารถค้นหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด^{๕๖}

^{๕๓} สัมภาษณ์ ดร.ยุธนา ปราณีต, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สันตินาค, ประธานกลุ่ม ทสม.จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายสุชา เข้มมา, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายชาญ พวงเพ็ชร์, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

นอกจากนี้การทำงานของรัฐบาลได้แต่พูดแต่ไม่เอาจริง^{๕๗} และประชาชนมองการบริหารงานของรัฐบาลในทางลบมากกว่าทางบวกหรือมองว่าไม่จริงใจในการแก้ปัญหา ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม^{๕๘} ทำให้ประชาชนขาดความร่วมมือกับรัฐบาล ชอบแต่ความสุขสบายอย่างเดียวใครจะทำอะไรก็ช่าง หากไม่เดือดร้อนก็นิ่งเฉยบางครั้ง แต่บางกรณีบ้านจัดสรรที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อผู้อยู่ริมคูคลอง มีการปล่อยน้ำเสียลงไปสู่แม่น้ำ ดังนั้นปัญหาหลักของคนไทยหากไม่มีการวางแผนที่ดีหรือมองการณ์ไกลทุกอย่างมันก็จะติดปัญหาไปหมด^{๕๙} สรุปก็คือ เป็นการรับฟังปัญหาชาวบ้านเพิ่มเติมและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน^{๖๐} ส่วนด้านอื่น ๆ จะเกี่ยวข้องกับการทบทวนและแก้ไขพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีได้มองถึงประเด็นทางด้านตัวโครงการที่ผ่านมาเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเข้าถึงบริบทหลายเรื่อง ๆ ที่สามารถนำมาบูรณาการเพิ่มศักยภาพให้กับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่ช่วยเหลือสังคมต่อไป ชัดชัดอุปสรรค ปัญหาและข้อด้อยให้ลดลงจนนำไปสู่การเสนอทางออกสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ในระดับพื้นที่

ประการที่ ๒ การทบทวนและปรับปรุงด้วยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคมหรือการทำประชาพิจารณ์ในส่วนของการค้นหาข้อขัดแย้งและข้อดีจากการดำเนินงานที่ผ่านมา รวมทั้งการแสวงหาปัญหาที่เชื่อมโยงข้อดี จุดแข็งและโอกาสในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม กล่าวได้ว่า จุดแข็งของภาคประชาชน ก็คือ เรื่องเครือข่าย ในการดำเนินงานตามกระบวนการภาคประชาสังคมที่สามารถจะนำไปสู่การศึกษาปัญหาอื่น ๆ ได้ หรือศึกษาในกรณีอื่นๆ ได้ และแก้ปัญหาด้วยเครือข่ายของประชาชนเอง นอกจากนี้กลุ่มสตรีจะมีความเข้มแข็งมากกว่าบุรุษ บางครั้งการประชุมสตรีจะมามากกว่าบุรุษและจะพูดเก่ง ที่สำคัญสตรีนั้นจะจริงจังกับการทำงาน^{๖๑} ฉะนั้น การที่สตรีให้ความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีความราบรื่นและสามารถสร้างความพอใจให้กับองค์กรท้องถิ่นและประชาชนได้มาก แต่บางเรื่องอบจ.ก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรได้เพราะพื้นที่ไม่ได้เป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัด^{๖๒} ซึ่งสิ่งที่อบจ.จะต้องมองในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมมีอย่างน้อย ๔ ประการได้แก่ คน งบประมาณ เทคโนโลยี และความรู้

ทั้งนี้ โอกาสในการจัดสิ่งแวดล้อมจะมีประเด็นเรื่องการศึกษา บางครั้งการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่มันจะหายไปเสียแล้ว จึงต้องมุ่งไปที่เด็ก เยาวชน และนักศึกษา ด้วยเหตุผลอย่างน้อย ๒ ประการ ได้แก่

(๑) สามารถสร้างระเบียบวินัยด้วยตัวเอง

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายชาญ พวงเพ็ชร์, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, วันที่ ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวสมทรง พันธุ์เจริญวรกุล, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พันตำรวจเอก ธงชัย เย็นประเสริฐ, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี, ๔ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายแสวง บุญรักศิลป์, ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๖ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายสุชา เข้มมา, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ อินทร์เลิศ, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

(๒) สามารถจะไปบอกต่อหรือบังคับให้พ่อแม่พี่น้องที่อยู่ในครอบครัวโดยทางอ้อม^{๖๓}

สำหรับการบูรณาการในการมีส่วนร่วมของการศึกษา มีการจัดการศึกษาด้วยตนเอง การพัฒนาโรงเรียนในจังหวัด การจ้างครูให้สอนเด็กเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับโรงเรียนที่ขาดครู และการสร้างอาคารให้กับโรงเรียนเพื่อยกระดับฐานะของการศึกษาให้ดีขึ้น^{๖๔} นอกจากนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะต้องเน้นไปที่การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กรุ่นใหม่^{๖๕} ซึ่งจะเป็นการสร้างเด็ก เยาวชน และนักศึกษาให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะต้องเริ่มจัดสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมาร่วมกันทั้งหมด^{๖๖} โดยหลักการสร้างจิตสำนึกซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่หากเด็กมีจิตสำนึกแล้ว แต่ผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวก็ยากที่จะทำให้สังคมเกิดความเรียบร้อยได้^{๖๗}

นอกจากหลักการบริหารจัดการ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้เชี่ยวชาญท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้เปิดโอกาสให้กับประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ตามหลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งอย่างน้อยมีข้อดี ๔ ประการ ได้แก่

- ๑) ได้คำแนะนำ
- ๒) ได้รับฟังปัญหา
- ๓) ได้ทราบถึงแนวทางแก้ไข
- ๔) เป็นหูเป็นตาให้^{๖๘}

จึงกล่าวได้ว่า การทบทวนจุดแข็งและข้อดีของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามอธิปไตยธรรม ในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมจะพบจุดแข็งใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เรื่องเครือข่ายภาคประชาชน (๒) ระบบการศึกษาและระเบียบวินัยที่มุ่งเน้นไปที่เด็ก เยาวชน นักเรียน และนักศึกษา และ(๓) การสร้างจิตสำนึกร่วมกันของประชาชน ส่วนโอกาสจะพบว่า ประชาชนให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเพราะส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงรวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่

ประการที่ ๓ การนำผลที่ได้จากการทบทวนและปรับปรุงด้วยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสงคมหรือการทำประชาพิจารณ์จากการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อนำไปเสนอต่อผู้มีส่วนรับผิดชอบ และนำไปวางแผนการดำเนินงานในครั้งต่อไป ซึ่งพบว่า จุดอ่อนและอุปสรรค อยู่ที่ว่า

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายธนภุต อัคระสัมปณณะ, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี, ๒๙ พ.ค. ๒๕๕๖.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายชาญ พวงเพ็ชร์, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, วันที่ ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ อินทร์เลิศ, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, ๓ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ผอ.อภิรักษ์ น้ำทับทิม, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางอ้อยช้าง จังหวัดนนทบุรี, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๖๗} สัมภาษณ์ ดร.ยุพธนา ปราณีต, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายอเนก ตันจรรักษ์, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๑๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

ดำเนินของฝ่ายภาครัฐไม่จริงจัง ไม่จริงจังในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนไม่ต้องการร่วมมือด้วย และการขาดองค์ความรู้ของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับจุดแข็ง และโอกาสในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมนั้น พบว่า อยู่ที่ความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชน การส่งเสริมระบบการศึกษา การสร้างจิตสำนึกให้เด็ก นักเรียน เยาวชน และนักศึกษา รวมทั้งการเปิดโอกาสขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเต็มที่ สิ่งเหล่านี้จะนำไปวางแผนในการดำเนินงาน โดยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคม การทำประชาพิจารณ์ เพื่อให้ได้แผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในครั้งต่อไป

ประการที่ ๔ การทบทวนและปรับปรุงด้วยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคมหรือการทำประชาพิจารณ์เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบว่า การวางแผนกลยุทธ์จะต้องมีความสอดคล้องกับจุดด้อย อุปสรรค ซึ่งเป็นการพัฒนาปรับปรุงภาคนโยบายของรัฐในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ปฏิบัติอย่างจริงจัง จริงใจ เข้มงวดและไม่ละเว้น การปฏิบัติตามหน้าที่ของตำรวจและกรมควบคุมมลพิษให้เข้มแข็งและเข้มงวดต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จะต้องตรวจสอบ ตรวจตราเป็นประจำ เช่นทุก ๆ เดือน เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจุดแข็ง และโอกาส เป็นกลยุทธ์การสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายของภาคประชาชน กลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกร่วมรับผิดชอบ^{๖๙} และกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุก ๆ กระบวนการของประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

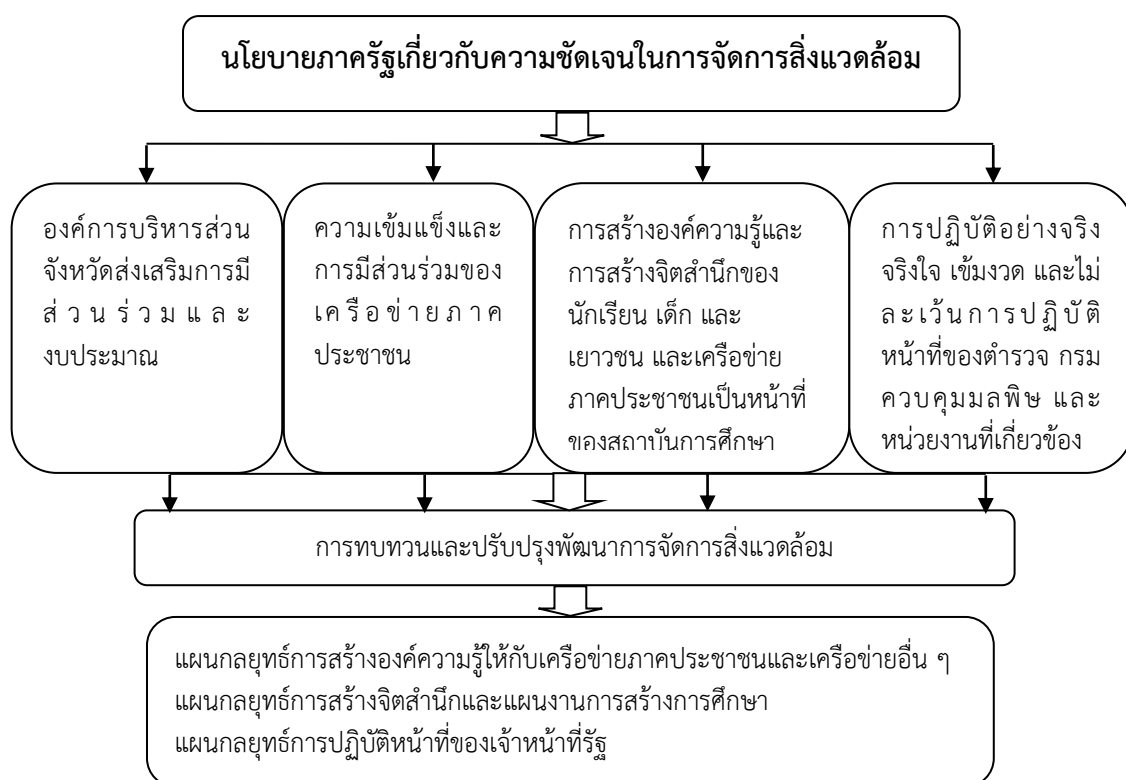
ประการที่ ๕ การทบทวนและปรับปรุงด้วยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคมหรือการทำประชาพิจารณ์เพื่อกำหนดผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดการดำเนินงานในครั้งต่อไป จะเห็นได้ว่า จะมีองค์กรที่รับผิดชอบอยู่ไม่กี่องค์กรที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีความจริงจัง จริงใจกับการปฏิบัติหน้าที่และมาน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม องค์กรที่รับผิดชอบมีความเหมาะสม มีศักยภาพในการดำเนินมาน้อยเพียงใดก็อยู่ที่ความรับผิดชอบขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งพบว่า แผนกลยุทธ์การสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายภาคประชาชนอยู่ที่สถาบันการศึกษาและกรมควบคุมมลพิษ แผนกลยุทธ์การสนับสนุนงบประมาณอยู่ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชน แผนกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกและแผนงานการสร้างการศึกษาอยู่ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงเรียน และมหาวิทยาลัย แผนกลยุทธ์การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ที่กรมตำรวจแห่งชาติและกรมควบคุมมลพิษในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามอธิปไตยในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการสรุปผลการดำเนินมาทั้งหมดว่ามีข้อบกพร่อง ข้อด้อย ข้อเสีย จุดแข็ง และโอกาสในการดำเนินงานให้สำเร็จมาน้อยเพียงใดในรูปแบบการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคมหรือการทำประชาพิจารณ์ โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการประเมินผล ติดตามตรวจสอบ และการทบทวน การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานด้าน

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายจำลอง ขำสา, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี, ๑๐ มิ.ย. ๒๕๕๖.

สิ่งแวดล้อมทั้งหมด พร้อมทั้งการสรุปและนำเสนอแนวทางสำหรับการวางแผนกลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมในรอบต่อไป ซึ่งพบว่า มีประเด็นไม่มากนักจากสังเคราะห์ของผู้วิจัย ซึ่งได้แก่ ประเด็นนโยบายการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ประเด็นเรื่องการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกร่วม การสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายภาคประชาชน และการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดและหน่วยงานของรัฐ

สรุปการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมควรเป็นอย่างไร ปรากฏดังแผนภาพที่ ๔.๗

แผนภาพที่ ๔.๗: แสดงการสังเคราะห์ของผู้วิจัยถึงแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรม

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทำให้พบว่า การทำประชาพิจารณ์ การทำประชาสังคม หรือการจัดเวทีชาวบ้านยังคงเป็นสิ่งจำเป็นในการระดมความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ทุกเครือข่าย ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง เมื่อโครงการของรัฐหรือขององค์กรท้องถิ่นได้ดำเนินไปจนเสร็จสิ้นโครงการแล้ว จะต้องมีการประชุมโดยพร้อมเพรียงกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา ว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งในขั้นนี้จะเป็นขั้นที่บ่งบอกว่า จะปรับปรุงอะไรหรือไม่ หรือจะพัฒนาอะไรต่อไป ซึ่งจะทำให้ได้ข้อสรุปตกลงร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งนี้พบว่า ต้องจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วย ๓ แผน ได้แก่

- ๑) แผนกลยุทธ์การสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายภาคประชาชนและเครือข่ายอื่น ๆ

๒) แผนกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกและแผนงานการสร้างการศึกษา

๓) แผนกลยุทธ์การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

โดยทั้ง ๓ แผนกลยุทธ์ที่กล่าวมาเป็นการพัฒนาคนในเชิงการจัดการให้เกิดศักยภาพในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า แผนกลยุทธ์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการทบทวนการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในฐานะผู้รับผิดชอบร่วมกับท้องถิ่นอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมนั้น ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้สามารถบรรลุเป้าหมาย แม้ว่ากลยุทธ์การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษจะอยู่นอกเหนือในการบังคับบัญชาของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ก็ควรที่จะประสานงานหรือขอความช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ไปยังต้นสังกัด ให้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อทำงานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเครือข่ายภาคประชาชนรวมถึงเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

การตอบสนองต่อความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้ว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกแก่เด็ก เยาวชน และนักศึกษา แต่กระนั้น การให้ความสำคัญกับประชาชนทั่วไปก็ยังถือว่ามีส่วนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ เช่น การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ให้ช่วยกันดูแล รักษา และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนมีความพร้อมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม แต่อยู่ที่องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ มีความจริงใจและจริงจังมากน้อยเพียงใด อันมีผลต่อความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน ถ้าองค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานไม่ได้ทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้ หรือการทำงานแบบไม่สนใจประชาชนก็ยากที่จะดำเนินการปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความสำเร็จได้ เพราะทุกอย่างจะต้องเริ่มจากนโยบายภาครัฐที่จะดำเนินงานด้วยความจริงใจและมีความชัดเจนในการปฏิบัติตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ ว่าเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง

ฉะนั้น สิ่งที่ต้องการบริหารส่วนจังหวัดจะต้องกระทำเป็นอย่างยิ่งและได้ผลรวดเร็ว นั่นก็คือ การเร่งการทำงานของคนในองค์กร อย่างเช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องอยู่ติดพื้นที่เพื่อสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ และการทำงานที่ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งการสรุปรายงานผลความคืบหน้าของการดำเนินงานเพื่อนำเสนอต่อผู้นำท้องถิ่นต่อไป ซึ่งความต้องการของประชาชนในบางพื้นที่ก็มิได้ต้องการความเจริญ แต่ต้องการเพียงให้การดำเนินงานตามโครงการที่รัฐจัดทำขึ้นมาไม่ส่งผลกระทบหรือทำความเดือดร้อนต่อชาวบ้านในพื้นที่

การนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในทบทวนและปรับปรุงพัฒนาเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรที่จะส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอภิธานิธรรม ดังนี้

๑) ความพร้อมเพียงในการจัดการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานตามโครงการที่ได้เสนอไว้โดยภาคประชาชน ว่ามีความสำเร็จมากน้อยเพียงใด พร้อมกับจัดทำเอกสาร การประชาสัมพันธ์ การออกสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลทั้งหมด หากไม่ได้เป็นไปตามเป้าหมายจะวางแผน จะดำเนินการหรือจะติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างไรต่อไป

๒) ความพร้อมเพรียงของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม แต่ละเครือข่าย จะต้องสรุปผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการว่าเป็นอย่างไรในรูปของเอกสารเพื่อนำเสนอในที่ประชุมใหญ่ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาโครงการต่อไป รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องรับฟังอย่างมีเหตุผล โดยผู้นำการประชุมที่แม้ว่าเป็นผู้นำแต่จะต้องรับฟังเสียงของทุกเครือข่าย และให้เกียรติประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่อคติต่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด

๓) ความพร้อมเพรียงในการให้ความสำคัญแก่กลุ่มสตรีซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคุ้มครองปกป้องสถานที่ที่ประชาชนให้ความเคารพสักการบูชา และปกป้องคุ้มครองเครือข่ายพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอันเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพจากประชาชน ซึ่งบางครั้งก็ยังถูกนายทุนทำร้ายร่างกายถึงขั้นเสียชีวิต องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องเข้าช่วยเหลือและปกป้องเครือข่ายพระสงฆ์ให้พ้นจากการรุกราน เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสในการสั่งสอนอบรมประชาชนให้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔) ความพร้อมเพรียงในการไม่ละเมิดกฎหมาย ระเบียบกฎหมายบ้านเมือง หรือกติกาในสังคมนั้น ๆ อย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งการเป็นหูเป็นตาแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด หากมีการกระทำความผิดจะเป็นผู้ไม่นิ่งเฉย จะต้องแจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไป

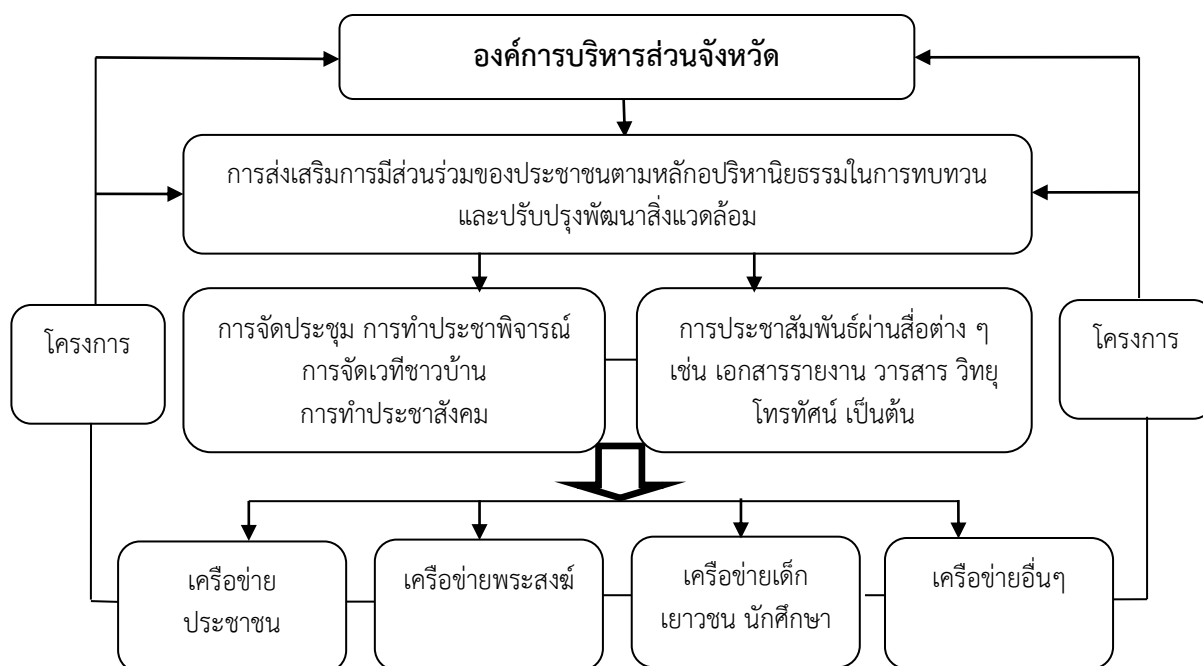
๕) การสร้างจิตสำนึกและการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน และนักศึกษา หรือประชาชนทั่วไปให้มีโอกาสได้มีความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเพื่อการสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

๖) ความพร้อมเพรียงกันในการให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษ จากสำนักงานสิ่งแวดล้อมจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่ละเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด

๗) การจัดการทำเวทีชาวบ้าน การทำประชาพิจารณ์ การทำประชาสังคมควรส่งเสริมให้มีการดำเนินการบ่อย ๆ ตั้งแต่กลุ่มเล็กไปถึงกลุ่มใหญ่ เพื่อสรุปบทเรียนทั้งหมดโดยร่วมกันบ่อยครั้ง และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุง หรือการพัฒนาในโครงการอื่น ๆ ต่อไป

๘) การสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องไม่มีอคติต่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ต้องมีความเท่าเทียมและยุติธรรมสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในทบทวนและปรับปรุงพัฒนาเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้ง ๘ ประการนี้ แม้ว่าจะขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่แต่ก็ควรมีการดำเนินงานไปตามความคิดเห็นของประชาชนเป็นที่ตั้ง หากว่า โครงการใดส่งผลกระทบไปยังประชาชน โครงการนั้นจะต้องมีการตรวจสอบการดำเนินงานด้วยการประชุมปรึกษาหารือจากประชาชนทั้งหมดที่รับได้รับความเดือดร้อนจากโครงการดังกล่าว และปรับเปลี่ยนทิศทางใหม่ กล่าวได้ว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทบทวนและปรับปรุงพัฒนานั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะแจ้งผลการดำเนินงานไปยังเครือข่ายประชาชนต่าง ๆ ให้รับรู้ข้อมูลที่เป็นจริงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือใช้ช่องทางในการสื่อสารไปยังประชาชนในรูปสื่อทั้งหลาย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในทบทวนและปรับปรุงพัฒนาเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถอธิบายได้ดังแผนภาพที่ ๔.๘

แผนภาพที่ ๔.๘: แสดงสรุปการสังเคราะห์ของผู้วิจัยถึงแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารจัดการภัยพิบัติ ในการตอบสนองและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม

สรุปจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารจัดการภัยพิบัติในการตอบสนองและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ : จำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารจัดการภัยพิบัติในการตอบสนองและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม

การตอบสนองและปรับปรุงพัฒนาตามหลักการบริหารจัดการภัยพิบัติ	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
หมั่นประชุมเนืองนิตย์	๑๓	สัมภาษณ์ ๒, ๕, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๕, ๑๖	๕๒
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๔, ๕, ๖	
พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกัน เล็กประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ	๑๒	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๕, ๖, ๙, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๖	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๕, ๖	
ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ และไม่ล้ม ล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว	๑๒	สัมภาษณ์ ๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๘, ๑๔, ๑๗	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖	

การทบทวนและปรับปรุงพัฒนา ตามหลักอธิปไตยธรรม	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นอ้อยคำว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง	๑๑	สัมภาษณ์ ๒, ๓, ๖, ๗, ๑๐, ๑๑, ๑๖, ๑๗	๔๔
		สนทนากลุ่ม ๑, ๓, ๖, ๗	
ส่งเสริมบทบาทสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง	๑๒	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๔, ๖, ๙, ๑๐, ๑๓, ๑๖	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖	
ให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ	๑๑	สัมภาษณ์ ๑, ๖, ๗, ๘, ๑๑, ๑๗	๔๔
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๔, ๖, ๗	
จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล)ทั้งหลาย	๑๐	สัมภาษณ์ ๒, ๖, ๗, ๑๒, ๑๓, ๑๗	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๔, ๕, ๖	

จากตารางที่ ๔.๔ ทำให้ทราบว่า การทบทวนและปรับปรุงพัฒนาตามหลักอธิปไตยธรรม พบว่า ประเด็นการหมั่นประชุมเนืองนิตย์ ร้อยละ ๕๒ ควรจะมีการพิจารณาการดำเนินงานในแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่องหากผิดพลาดควรที่จะมีการปรับเปลี่ยนโดยทันทีซึ่งจะต้องอาศัยการประชุมร่วมกันทั้งภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเด็นเกี่ยวกับกฎหมาย กติกา ระเบียบ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสตรี อยู่ที่ร้อยละ ๔๘ เห็นว่า ควรที่จะมีการทบทวนและปรับปรุงไปตามความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้งและไม่ผิดระเบียบทางหน่วยงานภาครัฐที่เปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับผู้นำควรที่จะยอมรับในการตัดสินใจของประชาชนตามความต้องการที่เกิดขึ้น ร้อยละ ๔๔ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ร้อยละ ๔๔ เห็นควรว่า หากโครงการใดที่ส่งผลกระทบต่อสถานที่สำคัญโครงการนั้นจะต้องระงับโดยทันที และสำหรับประเด็นพระสงฆ์ ร้อยละ ๔๐ เห็นว่า ควรที่จะเพิ่มโอกาสให้พระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทบทวนและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้มากกว่าที่เป็นอยู่เพราะพระสงฆ์ไม่ค่อยได้มีโอกาสในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการ

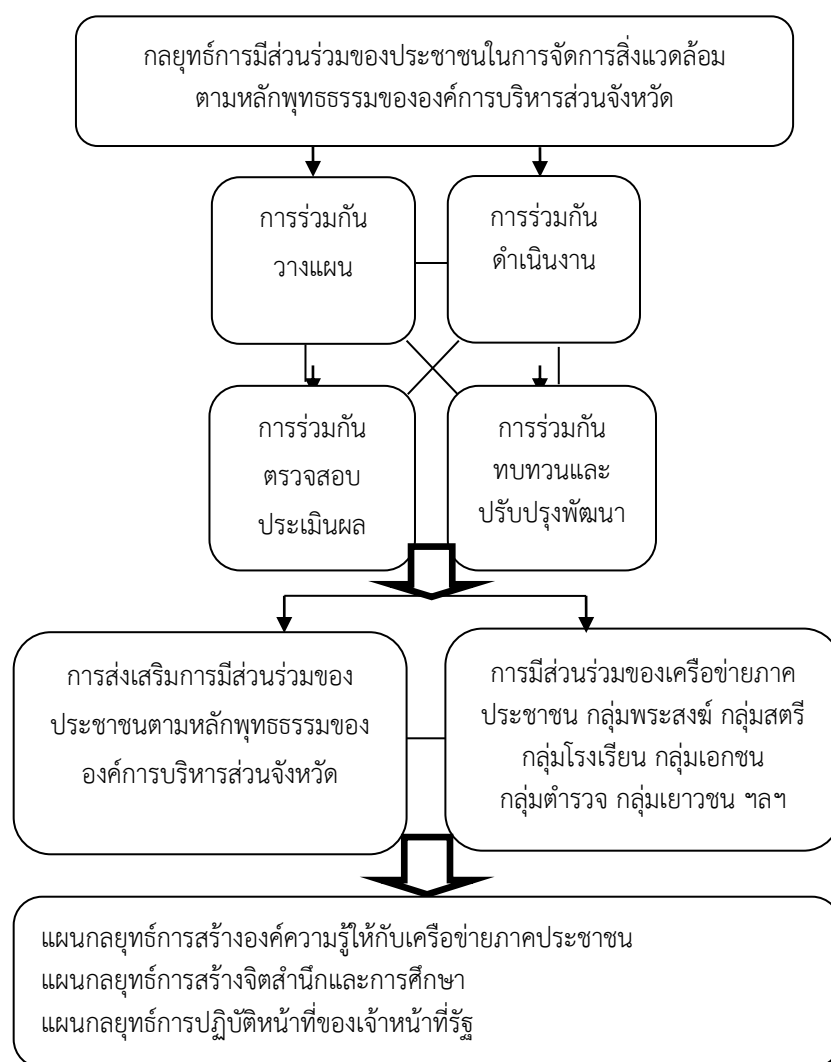
๔.๑.๕ สรุปผลการสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

การสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ด้วยแนวคิดกระบวนการ

ตามขั้นตอนการจัดการ ๔ ประการ ได้แก่ การวางแผนดำเนินงาน การดำเนินงาน การตรวจสอบสอบ ผลการดำเนินงาน และการทบทวนและปรับปรุงพัฒนา ด้วยการจัดเวทีชาวบ้าน การทำประชาสังคม หรือการทำประชาพิจารณ์ที่จะทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมเกิดความพร้อมเพรียงและความเจริญใน สังคมต่อไป พบว่า แนวทางการส่งเสริมกลยุทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตามอปปรานิยธรรมใน การวางแผนดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธิ ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ ในเครือข่ายภาคประชาชน มีองค์กรที่รับผิดชอบ คือ องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานราชการ โรงงาน อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย ห้างร้านต่าง ๆ ตามระยะเวลาของแต่ละโครงการ ๑-๒ ปี, ๒-๕ ปี และ ๕ ปีขึ้นไป ด้วยการอนุมัติงบประมาณที่มีความเหมาะสม มีความสอดคล้อง และประชาชนเห็นด้วยกับ แผนงาน

การกำหนดกลยุทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตามอปปรานิยธรรมในการวางแผน ดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการแบ่งหน้าที่ในความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม แต่ละ องค์กรว่ามีภาระหน้าที่อะไรบ้างนั้น ได้แก่ จะมีองค์กรบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้สนับสนุนหลัก และ หน่วยงานรัฐ เช่น สิ่งแวดล้อมจังหวัด กรมควบคุมมลพิษ เป็นต้น ในการให้งบประมาณ สำหรับ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะเป็นผู้ให้องค์ความรู้แก่เครือข่ายภาคประชาชน สถาบันโรงเรียน และสถาบัน องค์กรสงฆ์ แต่แนวทางการส่งเสริมกลยุทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตามอปปรานิยธรรมในการ ตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากองค์การ บริหารส่วนจังหวัด เจ้าหน้าที่จากกรมควบคุมมลพิษ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งนี้ในการปฏิบัติของ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายจะต้องมีความจริงจัง ไม่ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ มีความเข้มงวดในการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ ประเมินผลจะต้องให้ประชาชนเห็นด้วย มีความพอใจ และตรงกับความต้องการของประชาชนอย่าง แท้จริง ทั้งในรูปแบบวิธีการดำเนินงาน เป้าหมายการดำเนินงานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การกำหนดกลยุทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอปปรานิยธรรมในการทบทวน และปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม จะต้องเริ่มจากความชัดเจนของนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการ จัดการสิ่งแวดล้อมไปสู่การบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการสนับสนุนงบประมาณ ให้กับการสร้างความเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนที่จะสร้างองค์ความรู้และ การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เด็ก เยาวชน และนักศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียน และมหาวิทยาลัยที่จะดำเนินตามแผนงานที่วางไว้ และการปฏิบัติอย่างจริงจังจริงใจ เข้มงวด และไม่ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ กรมควบคุมมลพิษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการการ ทบทวนและปรับปรุงพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมตามแผนกลยุทธิการสร้างองค์ความรู้ให้กับ เครือข่ายภาคประชาชน แผนกลยุทธิการสร้างจิตสำนึก และแผนงานการสร้างการศึกษา รวมทั้งแผน กลยุทธิการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ การสรุปผลการสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมกลยุทธิ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักอปปรานิยธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดปรากฏดังแผนภาพที่ ๔.๙

แผนภาพที่ ๔.๙: แสดงสรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอปริหานิยธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบนทำให้ผู้วิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนด้วยการร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันติดตามตรวจสอบและประเมินผล และการทบทวน การปรับปรุงพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อประชาชนอันเป็นเหตุให้เกิดการประท้วง การเรียกร้อง และการต่อต้าน ทั้งในส่วนของท้องถิ่น โรงงานอุตสาหกรรม และภาคธุรกิจเอกชนอื่น ๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัด ด้วย ๓ แผนกลยุทธ์หลัก ได้แก่

- ๑) การสร้างแผนกลยุทธ์การสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายภาคประชาชน
- ๒) การสร้างแผนกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกและการศึกษา

๓) การสร้างแผนกลยุทธ์การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และสามารถเชื่อมโยงการช่วยเหลือไปยังองค์การอื่น ๆ ที่อยู่นอกการบังคับบัญชา เช่น กรมตำรวจให้ช่วยจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อสำหรับการดูแลสิ่งแวดล้อมในจังหวัด เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนให้สอดคล้องกับหลักการบริหารนิยธรรมเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมให้ผสมผสานกับงานการบริหาร งานบริการ และงานสนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด สรุปกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕: แสดงการกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักหลักพุทธธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่สอดคล้องกับการบริหาร การบริการ และการสนับสนุน

กลยุทธ์การมีส่วนร่วม ของประชาชน	แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบนที่ สอดคล้องกับการบริหาร การบริการ และการสนับสนุน			
	การวางแผน	การดำเนินงาน	การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล	การทบทวน ปรับปรุง พัฒนา
การประชุมบ่อย ๆ	การเสนอความคิดเห็น	การปฏิบัติตาม หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย	เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย	การพิจารณา โครงการเก่าและ พัฒนาโครงการ ใหม่
การประชุม-เล็ก ประชุมพร้อมเพรียง	การรับรู้ข้อมูล โดยตลอด	การปฏิบัติหน้าที่ ตามศักยภาพของ ตน	การสะท้อนความ ต้องการของตน	การลงคะแนนให้ ผ่านหรือไม่ผ่าน
ไม่บัญญัติกฎ กติกา เพิ่มเติมและลงล่างกฎ เดิม	การเคารพกฎ กติกาที่มีอยู่	การปฏิบัติตามกฎ กติกาที่มีอยู่	ทุกกลุ่มองค์กร ปฏิบัติตามกฎ กติกา	การรักษา หลักการเดิมไว้ได้
มีความเคารพผู้นำ	การเข้าร่วมประชุม วางแผนทุกครั้ง	การแจกแจงความ รับผิดชอบ	ไร้อคติ เที่ยงธรรม	ความไว้วางใจจาก ประชาชน
ปกป้องและให้ ความสำคัญต่อสตรี	การส่งเสริม บทบาทสตรี	การมอบหมาย งานที่เหมาะสม	การดูแลสตรีใน พื้นที่	การสร้าง อาวุธทางปัญญา
ให้ความเคารพ สถานที่สำคัญทาง ศาสนา	การจัดประชุม วางแผนในศาสน สถาน	ไม่กระทบต่อความ เชื่อของประชาชน	การสักการบูชา สถานที่สำคัญอยู่ เสมอ	มีสัญลักษณ์ เดียวกัน
ปกป้องและให้ ความสำคัญต่อ พระสงฆ์/ผู้มีศีล	การนิมนต์พระสงฆ์ ให้เข้าร่วมวางแผน	การเทศนาธรรม	การดูแลพระสงฆ์ ที่ทำหน้าที่	การเป็นตัวอย่างที่ ดี

จากตารางที่ ๔.๕ อธิบายได้ว่า กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะอยู่ในรูปของเครือข่ายต่าง ๆ เช่น เครือข่าย ทสม. เครือข่ายสตรี เครือข่ายพระสงฆ์ เครือข่ายเด็ก เยาวชน นักศึกษา และเครือข่ายอื่น ๆ ซึ่งเป็นจุดแข็งอย่างมากในการประสานการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม เครือข่ายเหล่านี้ยังขาดซึ่งองค์ความรู้และงบประมาณในการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาในการมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ๑๗ ท่าน และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิเศษ จำนวน ๘ ท่าน เกี่ยวกับประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดซึ่งมีจำนวนการตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ : แสดงจำนวนสรุปความถี่ และร้อยละ ในการตอบประเด็นแนวทางกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ประเด็นคำถาม	จำนวนการตอบประเด็นคำถาม		
	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
การวางแผนตามหลักการบริหารนิยธรรม	๑๐	สัมภาษณ์ ๖, ๗, ๑๓, ๑๔, ๑๖, ๑๗	๔๐
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๖	
การดำเนินงานตามหลักการบริหารนิยธรรม	๑๔	สัมภาษณ์ ๑, ๒, ๔, ๕, ๖, ๙, ๑๑, ๑๓, ๑๕, ๑๖	๕๖
		สนทนากลุ่ม ๒, ๕, ๗, ๘	
การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตามหลักการบริหารนิยธรรม	๑๒	สัมภาษณ์ ๗, ๑๔, ๑๕, ๑๖	๔๘
		สนทนากลุ่ม ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘	
การทบทวน ปรับปรุง พัฒนาตามหลักการบริหารนิยธรรม	๑๑	สัมภาษณ์ ๑, ๓, ๕, ๗, ๙, ๑๑, ๑๓, ๑๔, ๑๕	๔๔
		สนทนากลุ่ม ๓, ๖	

จากตารางที่ ๔.๖ อธิบายได้ว่า การวางแผนตามหลักอุปทานิยธรรม จะมีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการวางแผนมากเพราะระเบียบที่ระบุไว้ หากภาครัฐจะจัดทำโครงการอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมาจะต้องให้ประชาชนรับรู้มูลข่าวสาร และการตอบสนองต่อความต้องการ และให้เปิดโอกาสแก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำประชาพิจารณ์ก่อนดำเนินงานทุกพื้นที่ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนจะมีอิทธิพลและข้อเสนอแนะสำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชนมากถึงร้อยละ ๖๔ ประเด็นการดำเนินงานตามหลักอุปทานิยธรรม ร้อยละ เห็นว่า ควรมอบหมายให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกเครือข่ายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้โดยการจัดสรรงานแต่ละส่วนเพื่อมอบหมายหน้าที่ต่าง ๆ กันไปและเพิ่มความรับผิดชอบให้มากขึ้น ประเด็นการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตามหลักอุปทานิยธรรม เห็นว่า หากส่งเสริมบทบาทสตรีในการทำหน้าการตรวจสอบ และประเมินผลจะมีคุณภาพมากกว่า เพราะสตรีจะมีความจริงจังและตั้งใจทำงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดและมีความซื่อสัตย์สุจริตอย่างมาก และประเด็นการทบทวน ปรับปรุง พัฒนาตามหลักอุปทานิยธรรม ร้อยละ ๔๔ เห็นว่า หากโครงการหรือกิจกรรมใดที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ควรยกเลิกหรือระงับทันที พร้อมทั้งจัดการประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันว่าจะพัฒนากันในทิศทางใดต่อไปพร้อมทั้งการออกประชาคมติในที่ประชุมร่วมกันเพื่อให้เกิดความชัดเจนในแนวปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐต่อไป

การกำหนดกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคกลางตอนบนที่สอดคล้องกับการบริหาร การบริการ และการสนับสนุน ซึ่งมีความหมายแต่ละตารางจากบนสู่ล่างตามแนวดิ่ง ดังนี้

๑) การวางแผน

๑.๑ การเสนอความคิดเห็น เป็นการระดมความคิดเห็นของเครือข่ายภาคประชาชนทั้งหมดรวมไปถึงความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ว่าสอดคล้องกับการกิจที่มีหรือไม่ อย่างไร

๑.๒ การรับรู้ข้อมูลโดยตลอด เป็นความพร้อมเพรียงเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งหมดและรู้ว่า จะต้องทำอะไร จะต้องทำที่ไหน จะต้องทำอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบบ้าง

๑.๓ การเคารพกฎ กติกาที่มีอยู่ เป็นการให้ความสำคัญต่อกระบวนการกลุ่มที่มุ่งไปที่การศึกษาและรักษากฎกติกา กฎหมาย ระเบียบในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะไปได้ด้วยดี

๑.๔ การเข้าร่วมประชุมวางแผนทุกครั้ง เป็นการให้ความสำคัญกับการประชุม การทำประชาพิจารณ์ การทำเวทีชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้นำหรือประธานจะต้องเอาใจใส่ในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ

๑.๕ การส่งเสริมบทบาทสตรี เป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายสตรีที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกัน เพราะมองว่ากลุ่มสตรีจะมีความสามารถในการปกป้องดูแล และรักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าบุรุษ เช่น การเอาใจใส่กับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม หากไม่สำเร็จจะไม่ยอมละลดความพยายาม เป็นต้น

๑.๖ การจัดการสิ่งแวดล้อมในศาสนสถานให้มีสภาพที่สะอาด สงบ และร่มเย็น เป็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ซึ่งประชาชนให้ความเคารพ สักการบูชา และเป็นสถานที่อยู่อาศัยของผู้คุ้มครองปกป้องดูแลสถานที่นั้น อันเป็นความเชื่อและเป็นศูนย์รวมของการประกอบความดีทั้งหลาย

๑.๗ การนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน เป็นการนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคม และการให้ความสำคัญแก่พระสงฆ์ในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และด้วยวัฒนธรรมของคนไทยที่เชื่อฟังพระสงฆ์ เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง แต่บางครั้งก็ถูกคุกคาม หากเครือข่ายภาคประชาชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

๒) การดำเนินงาน

๒.๑ การปฏิบัติตามหน้าที่ที่มอบหมาย เป็นความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับจากการมอบหมายให้ดำเนินงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นการเฉพาะ ตามกรอบของหน้าที่ที่พึงกระทำร่วมกัน ว่าใครมีหน้าที่อะไรบ้างเพื่อการดูแลบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ

๒.๒ การปฏิบัติหน้าที่ได้ตามศักยภาพของตน เป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายซึ่งเป็นจุดแข็งมาทำงานร่วมกัน ซึ่งบางครั้งมองว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน ฉะนั้นการมอบหมายงานจะต้องมองถึงจุดนี้เป็นสำคัญ หากมอบหมายงานไปแล้วแต่เครือข่ายนั้นไม่มีศักยภาพที่กระทำได้ก็จะประสบความล้มเหลวมากกว่าประสบผลสำเร็จ ที่สำคัญรับหน้าที่ดังกล่าวหากไม่มีศักยภาพเพียงพอก็ไม่สมควรที่จะรับงานนั้น ๆ

๒.๓ การปฏิบัติตามกฎ กติกาที่มีอยู่ เป็นการดำเนินการตามกรอบที่กฎหมาย กติกา และที่สังคมกำหนดให้เป็นไปในลักษณะแบบแผนเดียวกันของสังคม ทุกคน ทุกเครือข่ายจะอยู่เหนือกฎเกณฑ์ไม่ได้

๒.๔ การแจกแจงความรับผิดชอบ เป็นการชี้แจงรายละเอียดในการดำเนินงานว่า หน้าที่นี้ จะต้องทำอะไรบ้าง จะทำอะไร จะต้องทำอะไร และจะให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างไร

๒.๕ การมอบหมายงานที่เหมาะสม เป็นลักษณะของความเห็นร่วมกันว่างานด้านนี้ ใครมีศักยภาพที่สามารถกระทำได้มากกว่า หรือ การดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว เป็นการมอบหมายให้กับเครือข่ายรับผิดชอบต่องานนั้น ๆ อย่างดีที่สุด

๒.๖ การไม่กระทบต่อความเชื่อของประชาชน เป็นเคารพสิทธิต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน เพราะบางครั้ง โครงการของรัฐอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในการทำกิจกรรมความดีต่าง ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมหรือบ่อขยะที่ส่งกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อสมาธิของประชาชนที่กำลังร่วมกันทำกิจกรรมที่มีผลดีต่อจิตใจ จนไม่อาจอยู่ในศาสนสถานนั้นได้ในแต่ละช่วงเวลา หรือ การสร้างมลพิษบริเวณโดยรอบสถานที่สำหรับการเคารพสักการบูชาของประชาชน ทำให้ไม่มีกำลังใจที่จะประกอบคุณงามความดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดมลพิษทางสังคมในระยะยาว

๒.๗ การเทศนาธรรม เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่สำหรับการเผยแผ่ธรรมนำคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ไปสู่ชาวบ้านให้เกิดการดูแล และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยจิตสำนึก และการดำเนินวิถีชีวิตอย่างปกติสุขให้มากที่สุด

๓) การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล

๓.๑ การเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นการประชุม การทำประพิจาณ์ การทำเวทีชาวบ้าน ร่วมกันในการเสนอความเห็นของตนและการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอย่างเข้าใจ ซึ่งผู้เป็นประธานจะต้องหาข้อสรุปออกมาของประชามติไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหลักการและเหตุผลต่าง ๆ ที่สำคัญประชามติจะต้องสร้างให้ได้ทั้ง ๒ อย่าง ได้แก่ความถูกต้องและความถูกต้อง หากขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไปแปลว่ายังใช้การไม่ได้ จะต้องเริ่มกระบวนการอธิบายขยายความกันใหม่เพื่อความเห็นที่ลงตัวด้วยกัน หากตกลงกันไม่ได้ผู้เป็นประธานจะต้องแสดงคามยุติธรรมอย่างไร้อคติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งออกมาเพื่อเป็นคำตัดสินเด็ดขาด และสามารถดำเนินงานต่อไปได้

๓.๒ การสะท้อนความต้องการของตน เป็นการเสนอมุมมองของตนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการของรัฐ หรือโครงการของท้องถิ่น อาจมีผลกระทบหรือความเดือดร้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่กระนั้นการเข้าร่วมประชุมกันบ่อย ๆ จะสามารถสะท้อนสิ่งเหล่านั้นให้เกิดการตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการทั้งหลาย และจะต้องรีบแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน ซึ่งบางครั้งหากตกลงกันไม่ได้จะมาในรูปของการประท้วง การต่อต้าน การเรียกร้องต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้หน่วยงานรัฐหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดเกิดความเสื่อมเสียได้

๓.๓ ทุกกลุ่มองค์กรมีการปฏิบัติตามกฎ กติกาได้ เป็นการชี้แจงและแสดงความพร้อมเพรียงในเบื้องต้น ว่าการสร้างกฎ กติการ่วมกันทุกเครือข่ายสามารถจะปฏิบัติตามได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการยืนยันในสถานที่ประชุมและในการติดตาม ตรวจสอบอยู่บ่อยว่า ทุกเครือข่ายยังปฏิบัติตามกฎ กติกาได้และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง หากเครือข่ายหรือกลุ่มบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา อาจจะต้องตัดสิทธิบางประการออกไปเพื่อลงโทษตามสมควรบ้างเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย

๓.๔ ไร้อคติ เที่ยงธรรม เป็นการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของผู้นำให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นกลางมากที่สุด และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้ใด ซึ่งหากผู้นำหรือประธานสามารถดำรงตนอย่างไม่มีอคติและมีความเที่ยงธรรม ประชาชนควรที่จะให้ความเคารพและเชื่อฟังคำพูดและการเสนอแนะจากผู้นำหรือประธานในสถานที่นั้น ๆ

๓.๕ การดูแลสตรีในพื้นที่ เป็นการมุ่งปกป้องคุ้มครองการทำงานของเครือข่ายสตรีที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งบางครั้งอาจจะถูกคุกคามจากผู้ไม่หวังดีหรือผู้ที่เสียประโยชน์ในพื้นที่เครือข่ายต่าง ๆ จะต้องเข้าไปดูแลเพื่อให้ได้มีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มแข็งต่อไป

๓.๖ การสักการบูชาสถานที่สำคัญสิ่งอยู่เสมอ ๆ เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่สะท้อนการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ผูกโยงอยู่ด้วยการรักษาดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมองว่า หากคนเข้าไปสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสถานที่สำคัญ ย่อมเป็นการแสดงออกว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองป้องกันจากภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นได้ หรืออย่างน้อยความก็เป็นความเชื่อว่า สามารถผ่อนหนักให้เป็นเบาได้ ฉะนั้น โครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหากไปรบกวนหรือสร้างความเสียหายแก่สถานที่สำคัญแล้ว เครือข่ายต่าง ๆ จะต้องแสดงพลังเพื่อปกป้องสิ่งเหล่านั้นด้วยความสามารถทางสติปัญญาแห่งตน

๓.๗ การดูแลพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ เป็นการแสดงพลังเพื่อปกป้องพระสงฆ์ที่ถูกคุกคามจากผู้ที่อยู่เสียประโยชน์ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบหรือความเดือดร้อนต่อชีวิตและทรัพย์สินทางพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์เมื่อจะดูแลรักษาย่อมมีความเข้าใจในกฎของธรรมชาติและการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย แต่กระนั้น การรุกรานจากพวกนายทุนที่บางครั้งมองว่าพระสงฆ์ขัดขวางผลประโยชน์ของตนจึงเข้าไปทำร้ายด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนั้น เครือข่ายภาคประชาชนทั้งหมดจะต้องแสดงพลังแห่งความร่วมมือ และการปกป้องดูแลพระสงฆ์ให้สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ต่อไป

๔) การทบทวน ปรับปรุง พัฒนา

๔.๑ การพิจารณาโครงการเก่าและพัฒนาโครงการใหม่ เป็นการร่วมกันให้ความคิดเห็นต่อโครงการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานตามโครงการว่า สามารถแก้ไขปัญหาได้หรือไม่อย่างไร หากว่า โครงการที่จัดทำขึ้นมาไม่สามารถสร้างประโยชน์แก่ประชาชนได้ โครงการนั้นจะต้องยุติหรือปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินใหม่ด้วยการฟังความคิดเห็นจากประชาชน หรือ การพัฒนาโครงการใหม่ที่คิดว่าสามารถแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ให้กับชาวบ้านได้อย่างแท้จริง แต่โครงการนั้นจะต้องมาจากการนำเสนอความคิดเห็นจากชาวบ้านโดยตรง

๔.๒ การลงคะแนนให้ผ่านหรือไม่ผ่าน เป็นการร่วมกันให้คะแนนต่อโครงการที่จะทำขึ้นมาว่ามีความสำเร็จกี่เปอร์เซ็นต์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับใด สมมติว่า มีความสำเร็จอยู่ในระดับ ๒/๕ ถือว่าไม่ผ่านการประเมินจะต้องปรับปรุงใหม่โดยทันที หากผลการประเมินอยู่ในระดับ ๐/๕ จะต้องระงับโครงการนั้นทันที แต่หากความสำเร็จโครงการนั้นอยู่ในระดับ ๔-๕/๕ โครงการนั้นสามารถดำเนินงานต่อไปได้

๔.๓ การรักษาหลักการเดิมไว้ได้ เป็นการยึดถือหลักการไว้อย่างสูงสุด หรืออาจจะเป็นนโยบาย กฎหมาย กติกาสังคม เป็นต้น เพราะบางครั้งมองว่า เมื่อเปลี่ยนผู้นำการบริหาร หรือผู้นำต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักการอยู่เสมอ ๆ ทำให้บางครั้งผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนหรือบางครั้งไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ฉะนั้น แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้านแต่ก็ควรอยู่ในกรอบการรับรู้ของประชาชน ว่ามีความเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด อย่างไหนที่สมควรแก้ไข อย่างไหนไม่สมควรเปลี่ยนแปลง ดังนั้น หากเปลี่ยนแต่กฎหมาย แต่หลักการไม่เปลี่ยนจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานหรือการดำเนินได้อย่างต่อเนื่องและรับรู้ร่วมกันอย่างถูกต้อง

๔.๔ ความไว้วางใจจากประชาชน เป็นการแสดงวุฒิภาวะของการเป็นผู้นำ ว่าสามารถสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น ความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาหรือไม่ เพราะหากผู้นำมีอคติหรือไม่เที่ยงธรรมจะทำให้ความร่วมมือของประชาชนในการแก้ไขปัญหาลดลงอย่างเห็นได้ชัดและไม่นำไปสู่ความพร้อมเพรียงแห่งหมู่คณะจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันที่สุดในที่สุด หรือบางครั้งอาจจะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง แต่หากผู้นำปฏิบัติไปตามกรอบที่กำหนดและเป็นกลางแล้ว ผู้นำจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

๔.๕ การสร้างอาวุธทางปัญญา เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายต่าง ๆ ที่จะสามารถร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากประชาชนไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถจะวางแผน จะดำเนินการ จะติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และการทบทวน ปรับปรุงพัฒนาได้ แต่หาก

ประชาชนมีความเข้าใจและมีองค์ความรู้ก็จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างถูกและเหมาะสมต่อไป

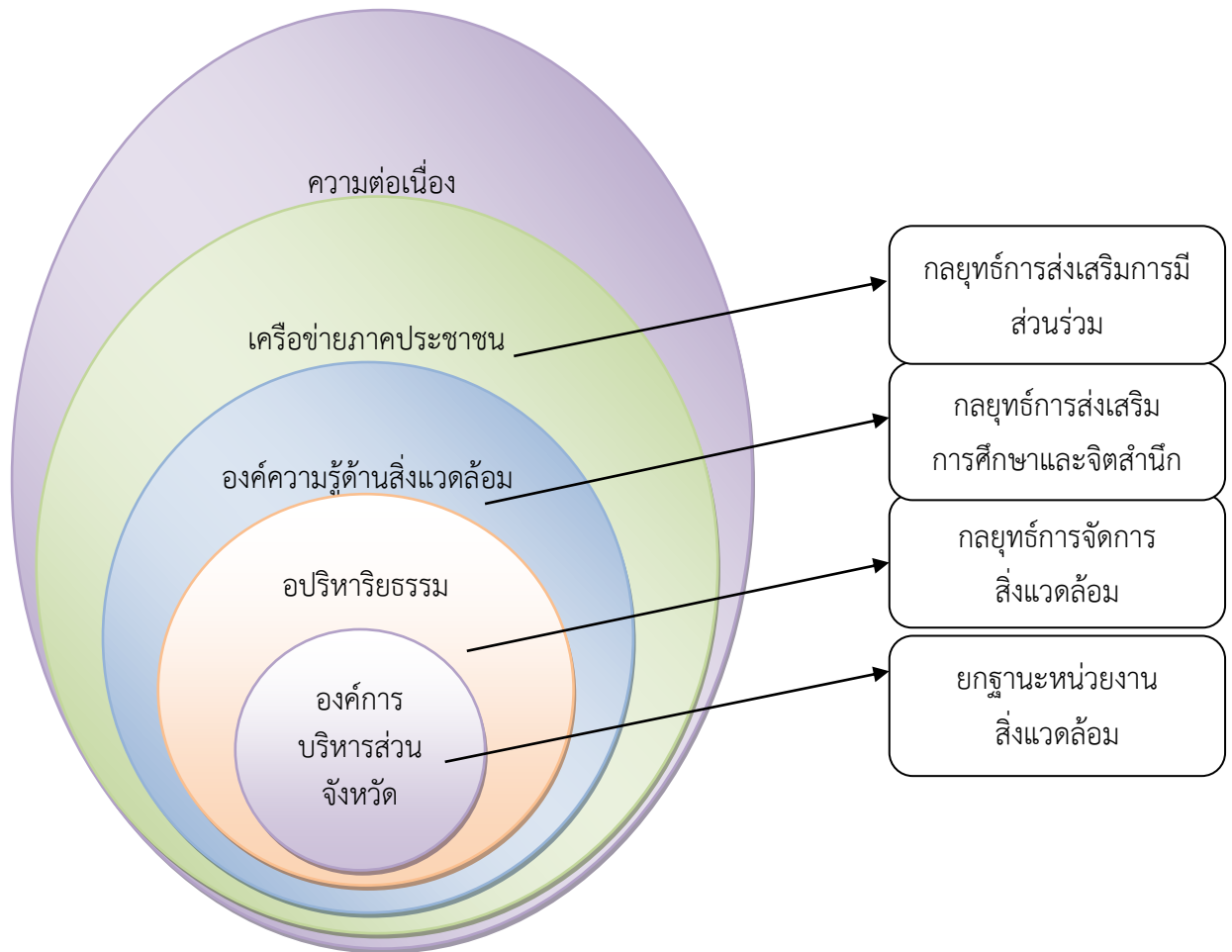
๔.๖ มีสัญลักษณ์เดียวกัน เป็นสร้างธงแห่งความร่วมมือโดยอาศัยความเชื่อทางพระพุทธศาสนา หรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องกันต่อสถานที่สำคัญ เช่น การสักการบูชาเจดีย์ การสักการบูชาพระสถูป การสักการบูชาถาวรวัตถุที่เชื่อว่ามีผู้ปกปักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อการปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน

๔.๗ การเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นการดำรงวิถีชีวิตอย่างปกติสุขของพระสงฆ์ที่พึงพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบคุณงามความดีตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถสะท้อนภาพลักษณ์ที่ดีของพระสงฆ์ในการเป็นแบบอย่างให้กับประชาชน และเพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักในคุณค่าแห่งการไม่ทำลายให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูญเสียความสมดุล

๔.๒ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากสภาพปัญหาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีสภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะไม่ได้รับผิดชอบต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมได้โดยตรงยกเว้นเรื่องขยะ ซึ่งจะต้องอาศัยการจัดองค์กรให้หน่วยงานสิ่งแวดล้อมให้มีบทบาทหน้าที่หลัก และยกฐานะหน่วยงานสิ่งแวดล้อมให้เทียบเท่ากับกองอื่น ๆ เช่น กองช่าง กองการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ นโยบายภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุม และไม่สามารถรักษามาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ จะต้องอาศัยการทำหน้าที่อย่างจริงจังและจริงจังของตำรวจและกรมควบคุมมลพิษ ในการเข้าไปควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดไม่ละเว้นการปฏิบัติต่อองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นการเฉพาะ และตรวจสอบให้ภาคโรงงาน ภาคเกษตรกรรมปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามจะต้องดำเนินคดีตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม

อนึ่ง ประชาชนที่ขาดองค์ความรู้และไม่มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง ก็จะต้องอาศัยนักวิชาการและหน่วยงานภาครัฐ ในการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และโครงการอื่น ๆ ที่สามารถให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง และด้านเครือข่ายของสมาคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) ไม่สามารถจะบูรณาการการทำงานในเชิงเครือข่ายได้ จะต้องอาศัยการทำงานแบบบูรณาการของเครือข่ายทสม.แบบไตรภาคี อันได้แก่ องค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ การสนับสนุนงบประมาณ และการสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายทสม.ที่ประจำอยู่ทั่วประเทศให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการไม่ใช่ต่างคนต่างทำ และที่สำคัญโครงการที่ได้ดำเนินการก็จะไม่มีการทำอย่างต่อเนื่องซึ่งผลจะออกมาในรูปของแผนกลยุทธ์การสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายภาคประชาชน แผนกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกและการศึกษา และแผนกลยุทธ์การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑๐

แผนภาพที่ ๔.๑๐: แผนภาพแสดง SUKHUMAN MODEL สำหรับการใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

จากแผนภาพที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ต้องการบริหารส่วนจังหวัดควรเน้นเป็นพิเศษ ได้แก่ การยกฐานะหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และแผนกลยุทธ์การกำหนดงบประมาณ ดังนี้

๑) การยกฐานะหน่วยงานสิ่งแวดล้อม ปัญหาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ไม่สามารถจะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น เนื่องมาจากการจัดหน่วยงานของสิ่งแวดล้อมที่ไปสังกัดกับกองโยธาซึ่งทำให้บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานไม่มีความชัดเจนมากนัก ซึ่งดูจากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ ที่เต็มกำลังความสามารถและเต็มศักยภาพที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดที่จะมีนโยบายอย่างไร ฉะนั้น วิธีการแก้ไขปัญหาคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถจะกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดโดยภาพรวมและการจัดหน่วยงานให้มีความรับผิดชอบมากก็จะสามารถแก้ไขได้มากเพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีศักยภาพในการจัดการ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือนำเสนอเพื่อการยกฐานะของหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป

๒) แผนกลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

(๑) แผนการประชุมบ่อย ๆ ซึ่งฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนงานประจำปีในการส่งเสริมการประชุมกันบ่อย ๆ หรืออาจจะกำหนดแผนฉุกเฉินในกรณีการเรียกร้องหรือการประท้วง และการต่อต้านของประชาชนในโครงการรัฐฯ ซึ่งจะออกมาในรูปของการทำประชาพิจารณ์นอกจากนี้ยังสามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามาร่วมกันเสนอความคิดเห็น เป็นการระดมความคิดเห็นของเครือข่ายภาคประชาชนทั้งหมดรวมไปถึงความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดว่าสอดคล้องกับภารกิจที่มีหรือไม่ อย่างไร และการปฏิบัติตามหน้าที่ที่มอบหมายเป็นความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับจากการมอบหมายให้ดำเนินงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นการเฉพาะตามกรอบของหน้าที่ที่พึงกระทำร่วมกันว่าใครมีหน้าที่อะไรบ้างเพื่อการดูแลบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ

(๒) แผนการประชุม-เลิกประชุมพร้อมเพรียง ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าหากมีการประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์จะต้องมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันและจะต้องเลิกประชุมพร้อมกัน หากมีกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดการเลิกประชุมก่อนให้ถือว่าการประชุมนั้น ไม่ผลต่อการลงประชามติในการทำโครงการจะต้องมีการประชุมกันใหม่ซึ่งอาจจะทำได้โดยการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับประชาชนในพื้นที่ทั้งหมดเพราะเป็นการรับรู้ข้อมูลโดยตลอด เป็นความพร้อมเพรียงเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งหมดและรู้ว่าจะต้องทำอะไร จะต้องทำที่ไหน จะต้องทำอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบบ้าง ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ได้ตามศักยภาพของตนและเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายซึ่งเป็นจุดแข็งมาทำงานร่วมกันซึ่งบางครั้งมองว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน

(๓) แผนการไม่บัญญัติกฎ กติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฎเดิม ฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับฝ่ายเครือข่ายประชาชนทั้งหมดจะต้องทำความเข้าใจในกติกา และกฎเกณฑ์เดิมร่วมกัน และพร้อมที่จะปฏิบัติโดยไม่ขัดแย้งรวมทั้งหากมีกติกา กฎเกณฑ์ใหม่ก็พร้อมที่จะพิจารณาความเป็นไปได้ของการปฏิบัติว่าสามารถจะปฏิบัติได้ทั้งหมดหรือไม่ อย่างไร และทุกคนในที่ประชุมจะต้องมีการลงมติรับหลักการร่วมกันโดยถือว่าทุกคนมีหน้าที่ของตนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการให้ความเคารพกฎ กติกาที่มีอยู่ และเป็นการให้ความสำคัญต่อกระบวนการกลุ่มที่มุ่งไปที่การศึกษาและรักษากฎกติกา กฎหมาย ระเบียบในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะไปได้ด้วยดี

(๔) แผนการให้ความเคารพผู้นำ ซึ่งจะอยู่ที่ประธานหรือผู้นำในสถานที่นั้นๆว่าสามารถจะดำรงตนเองให้เกิดภาพของความยุติธรรม และสามารถดำรงตนเองให้ประชาชนเกิดความเคารพได้อย่างเปิดเผย ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง นอกจากนี้การไม่เลือกปฏิบัติและให้ความใส่ใจต่อประชาชนทุกพื้นที่ที่จะนำไปสู่การให้ความเคารพต่อผู้นำ นอกจากนี้ เมื่อผู้นำมีการดำรงตนเองดีอยู่แล้วฝ่ายประชาชนจะต้องให้ เกียรติต่อผู้นำในการเข้าร่วมประชุมวางแผนทุกครั้ง เป็นการให้ความสำคัญกับการประชุม การทำประชาพิจารณ์ การทำเวทีชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้นำหรือประธาน

จะต้องเอาใจใส่ในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ อย่างไรก็ดี มีความเที่ยงธรรม เป็นการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของผู้นำให้เกิดการดำเนินงานอย่างผู้เป็นกลางมากที่สุดและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้ใด

(๕) แผนการปกป้องและให้ความสำคัญต่อสตรี ฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมประจำปีให้มีการตั้งกลุ่มสตรีที่มีบทบาทในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดได้เข้ามาเสริมการทำงานโดยการอนุมัติงบประมาณให้กับกลุ่มสตรีอย่างต่อเนื่องและเพียงพอพร้อมกับการแต่งตั้งองค์การสตรีในการตรวจสอบการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายต่างๆรวมทั้งของหน่วยงานรัฐให้มีความโปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ซึ่งจะต้องให้อำนาจแก่กลุ่มสตรี ซึ่งเป็นการส่งเสริมบทบาทสตรี และเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายสตรีที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันเพราะมองว่ากลุ่มสตรีจะมีความสามารถในการปกป้อง ดูแล และรักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าผู้ชาย เช่น การเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมหากไม่สำเร็จจะไม่ยอมละลดความพยายาม

(๖) แผนการให้ความเคารพกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การกำหนดการทำประชาพิจารณ์ก่อนการจัดทำโครงการทุกครั้งจะต้องมีการสร้างข้อตกลง กติการ่วมกันในการที่จะปกป้องสถานที่สำคัญทางวัตถุโบราณหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งเหล่านั้น หากมีการจัดทำโครงการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ส่งผลกระทบต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ฝ่ายเครือข่ายภาคประชาชนจะต้องร่วมกันต่อต้านหรือเรียกร้องให้มีการทบทวนโครงการดังกล่าวซึ่งทางฝ่ายหน่วยงานจะต้องยุติหรือพิจารณาโครงการใหม่โดยทันทีและนำไปสู่การประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางใหม่อีกครั้งและประเด็นดังกล่าวจะต้องระบุข้อกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเป็นการจัดประชุมวางแผนในวัดหรือสถานที่สำคัญให้เห็นภาพของการรักษาสถานที่สำคัญไว้ อันเป็นการแสดงไว้ว่าประชาชนและองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ให้ความสำคัญกับสถานที่อันเป็นที่ประชาชนให้ความเคารพ สักการบูชาและเป็นสถานที่อาศัยอยู่ของผู้คุ้มครองปกป้องดูแลสถานที่นั้น อันเป็นความเชื่อและเป็นศูนย์รวมของการประกอบความดีทั้งหลาย ซึ่งจะต้องไม่กระทบต่อความเชื่อของประชาชน เป็นการเคารพสิทธิต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

(๗) แผนการปกป้องคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน และเป็นการนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง และพระสงฆ์เอง บางครั้งก็ถูกคุกคามหากเครือข่ายภาคประชาชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องออกข้อบังคับเพิ่มเติมหากโครงการรัฐ หรือโครงการของเอกชนที่คุกคามต่อเสรีภาพและชีวิตของพระสงฆ์จะต้องเข้าไปดำเนินการเพื่อยับยั้งโดยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือไปยังฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ามาดูแลเพิ่มเติมหรือผู้นำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องเข้าไปดูแลด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๓) แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาและจิตสำนึก บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ นั่นก็คือ การกำหนดแผนประจำปีในระยะยาวในการให้การศึกษาแก่

ประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทุกรูปแบบซึ่งเชื่อมโยงไปยังโรงเรียนต่างๆ หรือมหาวิทยาลัยในทุกกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดหลักสูตรการให้ การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนทั่วไปในการจัดการ สิ่งแวดล้อมในเบื้องต้น เช่น การคัดแยกขยะในครัวเรือนอาจจะทำได้โดยการประชาสัมพันธ์บ่อยๆ และต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสามารถที่จะอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ในด้าน การให้ความรู้ นอกจากนี้ยังประเด็นการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าและความสำคัญของปัญหา สิ่งแวดล้อมจะต้องทำควบคู่ไปกับการให้การศึกษาเพราะมีความเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งหากมองในรูปของ ความเดือดร้อนจากปัญหาสิ่งแวดล้อมฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องมีความสามารถในการ ปลุกกระแสเรื่องจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมพื้นที่ของตนเอง

๔) แผนกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การกำหนดแผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการ วางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล ในการปรับปรุงแก้ไขและการ พัฒนาทุกกระบวนการจะต้องมีการกำหนดให้ประชาชนได้มีบทบาทเข้ามาเสริมในการดำเนินงานทุก ขั้นตอนและเปิดกว้างในทุกความคิดเห็น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการประชาสัมพันธ์ในทุกเครือข่าย ต่างๆ เช่น เครือข่าย ทสม เครือข่ายครูนักเรียน นักศึกษา เครือข่ายสตรีในภาคต่างๆ เครือข่าย พระสงฆ์ เครือข่ายภาคโรงงานอุตสาหกรรม เครือข่ายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เครือข่ายนักวิชาการ ซึ่ง ตรงนี้ฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการปัญหาและสร้างความ ร่วมมือให้เกิดขึ้นและสร้างแรงขับเคลื่อนในลักษณะองคาพยพเดียวกันซึ่งจะเห็นพลังของเครือข่ายต่าง ๆ ที่ต้องการเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

๕) แผนกลยุทธ์กำหนดงบประมาณ การกำหนดแผนงานปฏิบัติประจำปีในการ สนับสนุนงบประมาณเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในระบบบริหารจัดการ หากเครือข่ายใดที่จัดทำโครงการเพื่อ แก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทางฝ่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องมีกรอบและ แผนงานรองรับเพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีศักยภาพอยู่มากทั้งกำลังคน กำลังเครื่องจักร กำลัง งบประมาณที่จะจัดสรรลงไปสู่กิจกรรมภาคประชาชนให้เกิดความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมและที่สำคัญการสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาจะต้องมีความจริงจังและตั้งใจไม่มี ผลประโยชน์แอบแฝงใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งหากมีกิจกรรมที่ใด งบประมาณจะต้องเพียงพอและโปร่งใส

อย่างไรก็ตาม แผนกลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อถูกนำไปผนวกเข้ากับ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารนิยธรรมทั้ง ๗ ประการ ดังนี้

๑) กลยุทธ์การหมั่นประชุมเชิงนิเทศ เป็นการเสนอความคิดเห็น เป็นการระดมความคิด เห็นของเครือข่ายภาคประชาชนทั้งหมด รวมไปถึงความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ว่าสอดคล้องกับภารกิจที่มีหรือไม่ อย่างไร และการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมาย เป็นความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับการมอบหมายให้ดำเนินงานในเรื่องหนึ่งเรื่องใด เป็นการเฉพาะ ตามกรอบของหน้าที่ที่พึงกระทำร่วมกัน ว่าใครมีหน้าที่อะไรบ้างเพื่อการดูแล บำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้เป็นการพิจารณาโครงการเก่าและ พัฒนาโครงการใหม่เป็นการร่วมกันให้ความคิดเห็นต่อโครงการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานตามโครงการว่า สามารถแก้ไขปัญหาได้หรือไม่อย่างไร

หากว่า โครงการที่จัดทำขึ้นมาไม่สามารถสร้างประโยชน์แก่ประชาชนได้ โครงการนั้นจะต้องยุติหรือปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินใหม่ ด้วยการฟังความคิดเห็นจากประชาชน หรือ การพัฒนาโครงการใหม่ที่ดีกว่าสามารถแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ให้กับชาวบ้านได้อย่างแท้จริง แต่โครงการนั้นจะต้องมาจากการนำเสนอความคิดเห็นจากชาวบ้านโดยตรง

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ เป็นการรับรู้ข้อมูลโดยตลอด เป็นความพร้อมเพรียงเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากทุกฝ่ายทั้งหมด และรู้ว่าจะต้องทำอะไร จะต้องทำที่ไหน จะต้องทำอย่างไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบบ้าง ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามศักยภาพของตน และเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายที่เป็นจุดแข็งมาทำงานร่วมกัน ซึ่งบางครั้งมองว่า เครือข่ายแต่ละเครือข่ายมีศักยภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน ฉะนั้น การมอบหมายงานจะต้องมองถึงจุดนี้เป็นสำคัญ หากมอบหมายงานไปแล้วแต่เครือข่ายนั้นไม่มีศักยภาพที่จะทำได้ ก็จะทำให้ประสบความล้มเหลวมากกว่าจะประสบผลสำเร็จ ที่สำคัญการรับหน้าที่ดังกล่าวหากไม่มีศักยภาพเพียงพอก็ไม่สมควรที่จะรับหน้าที่ในสถานที่ประชุม นั้น ๆ นอกจากนี้ ความพร้อมเพรียงในการประชุมจะเป็นการลงคะแนนให้โครงการผ่านหรือไม่ผ่าน ซึ่งเป็นการร่วมกันให้คะแนนต่อโครงการที่จะทำขึ้นมาว่ามีความสำเร็จก็เปอร์เซ็นต์ มีความสำเร็จอยู่ในระดับใด สมมติว่า หากผลการประเมินอยู่ในระดับ ๐/๕ จะต้องระงับโครงการนั้นทันที ถ้ามีความสำเร็จอยู่ในระดับ ๒/๕ ถือว่าไม่ผ่านการประเมินจะต้องปรับปรุงใหม่โดยทันทีเช่นกัน แต่หากความสำเร็จโครงการนั้นอยู่ในระดับ ๔-๕/๕ โครงการนั้นสามารถดำเนินงานต่อไปได้

๓) กลยุทธ์การไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว กล่าวคือ การไม่บัญญัติกฎ กติกาเพิ่มเติมและลบล้างกฎเดิม เป็นการให้ความเคารพกฎ กติกาที่มีอยู่ และเป็น การให้ความสำคัญต่อกระบวนการกลุ่มที่มุ่งไปที่การศึกษาและรักษากฎกติกา กฎหมาย และระเบียบ ในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะ นอกจากนี้การรักษาหลักการเดิมไว้ได้เป็นการยึดถือหลักการไว้อย่างสูงสุด หรืออาจจะเป็นนโยบาย กฎหมาย กติกาสังคม เป็นต้น เพราะบางครั้งมองว่า เมื่อเปลี่ยนผู้นำการบริหาร หรือประธานในที่ประชุมต่าง ๆ ก็มักจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักการอยู่เสมอ ทำให้บางครั้งผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนหรือบางครั้งไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ฉะนั้น แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงหลักการอยู่บ้าง แต่ก็ควรอยู่ในกรอบของการรับรู้ของประชาชน ว่ามีความเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด อย่างไรที่เหมาะสมแก้ไข อย่างไรไม่สมควรเปลี่ยนแปลง นั่นคือ หากมีการเปลี่ยนกฎหมายแต่หลักการไม่เปลี่ยนก็จะทำให้การปฏิบัติงานหรือการดำเนินได้อย่างต่อเนื่องและรับรู้ร่วมกันอย่างถูกต้อง

๔) กลยุทธ์การให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง เป็นการให้ความเคารพผู้นำ การเข้าร่วมประชุมวางแผนทุกครั้ง เป็นการให้ความสำคัญกับการประชุม การทำประชาพิจารณ์ การทำเวทีชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้นำหรือประธานจะต้องเอาใจใส่ในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ อย่างไร้อคติ มีความเที่ยงธรรม เป็นการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้นำให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นกลางมากที่สุดและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้ใด ซึ่งหากผู้นำหรือประธานสามารถดำรงตนอย่างไม่มีอคติ และมีความเที่ยงธรรม ประชาชนควรจะให้เคารพ เชื่อฟังคำพูดและการเสนอแนะจากผู้นำหรือประธานในสถานที่นั้น ๆ จนนำไปสู่ความไว้วางใจจากประชาชน ซึ่งเป็นการแสดงวุฒิภาวะของการเป็น

ผู้นำว่าสามารถสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น ความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาหรือไม่ เพราะหากผู้นำมีอคติหรือไม่เที่ยงธรรมจะทำให้ความร่วมมือของประชาชนในการแก้ไขปัญหาลดลง อย่างเห็นได้ชัด และไม่นำไปสู่ความร่วมมือเพื่อยุติแห่งหมู่คณะ ทำให้เกิดความขัดแย้งกันที่สุดในที่สุด หรือ บางครั้งอาจจะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง แต่หากผู้นำปฏิบัติไปตามกรอบที่กำหนดและเป็นกลาง แล้ว ผู้นำจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยดี

๕) กลยุทธ์การไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี และให้ความคุ้มครองปกป้อง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการปกป้องและให้ความสำคัญต่อสตรี เป็นการส่งเสริมบทบาทสตรี และเป็นการนำศักยภาพของเครือข่ายสตรีที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกัน เพราะกลุ่มสตรีจะมีความสามารถในการปกป้อง ดูแล และรักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าบุรุษ เช่น การเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม หากไม่สำเร็จก็จะไม่ยอมลดละความพยายาม เป็นต้น การสร้างอาวุธทางปัญญาให้กับเครือข่าย เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับเครือข่ายต่าง ๆ ที่จะสามารถร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าสตรีไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถจะวางแผน ดำเนินการ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และทบทวน ปรับปรุง พัฒนาได้ หากเครือข่ายสตรีหรือเครือข่ายประชาชนอื่น ๆ มีความเข้าใจ และมีองค์ความรู้ก็จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

๖) กลยุทธ์การให้ความเคารพ สักการบูชาสถานที่สำคัญ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการจัดการสิ่งแวดล้อมในศาสนสถาน เช่นการจัดประชุมวางแผนในวัดหรือสถานที่สำคัญ เป็นการให้ความสำคัญกับสถานที่อันเป็นที่ประชาชนให้ความเคารพ สักการบูชาและเป็นสถานที่อาศัยอยู่ของผู้คุ้มครองปกป้องดูแลสถานที่นั้นอันเป็นความเชื่อและเป็นศูนย์รวมของการประกอบความดีทั้งหลาย ซึ่งจะต้องไม่กระทบต่อความเชื่อของประชาชน เป็นการเคารพสิทธิต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน เพราะบางครั้งโครงการของรัฐส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในการทำกิจกรรมความดีต่างๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมหรือบ่อขยะที่ส่งกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรงที่ไปรบกวนประชาชนในร่วมกันพึงธรรม จนไม่อาจอยู่ในการพินิจได้ หรือ การสร้างมลพิษในบริเวณรอบ ๆ ของสถานที่สำหรับการเคารพสักการบูชาของประชาชน ทำให้ไม่สามารถประกอบพิธีทางศาสนาได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ดังนั้นการมีสัญลักษณ์เดียวกันของประชาชน เป็นการสร้างองค์แห่งความร่วมมือโดยอาศัยความเชื่อทางพระพุทธศาสนาหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องด้วยกันต่อสถานที่สำคัญ เช่น การสักการบูชาเจดีย์ การสักการบูชาพระสถูป การสักการบูชาถาวรวัตถุที่เชื่อว่ามีผู้ปกปักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อการปฏิบัติร่วมกันของคนในชุมชน

๗) กลยุทธ์การจัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (ผู้มีศีล) ทั้งหลาย หมายถึง การปกป้องคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ เป็นการนิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าร่วมประชุมวางแผน และเป็นการนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททางสังคมในฐานะสมาชิกของสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์จะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะจะไม่มีผลประโยชน์ทางตัวเลขมาเกี่ยวข้อง แต่บางทีพระสงฆ์เองก็ถูกคุกคาม หากเครือข่ายภาคประชาชนอื่น ๆ ได้รวมพลังเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์จะทำให้การดำเนินงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การเทศนาธรรม ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่สำหรับการ

เผยแผ่ธรรมนำคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ไปสู่ชาวบ้านให้เกิดการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยจิตสำนึกและการดำเนินวิถีชีวิตอย่างปกติสุขให้มากที่สุด และที่สำคัญพระสงฆ์จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มีการดำรงวิถีชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบคุณงามความดีตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถสะท้อนภาพลักษณ์ที่ดีของพระสงฆ์ในการเป็นแบบอย่างให้กับประชาชน และเพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักในคุณค่าแห่งการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้สูญเสียความสมดุล และอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนสืบไป